

Департамент культури і туризму  
Харківської обласної військової адміністрації  
Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

# КАЛЕНДАР

ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ  
ХАРКІВЩИНИ НА 2023 РІК

*Рекомендаційний  
бібліографічний покажчик*

ХАРКІВ 2022

Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 2023 рік : рек. бібліогр. покажч. / Департамент культури і туризму Харків. обл. військ. адмін. ; Харків. обл. універс. наук. б-ка. – Харків : ХОУНБ, 2022. – 66 с.

Універсальне довідково-бібліографічне видання «Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини» видається ХОУНБ з 1977 р. Посібник містить фактографічні і бібліографічні відомості про визначні події історії, суспільно-політичного, громадського та культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя і діяльність яких пов'язана з Харківщиною.

Покажчик складається з трьох розділів і відкривається хронікою подій з історії Харківщини. Далі користувачам пропонується перелік ювілейних дат видатних особистостей та біобібліографічні матеріали на допомогу визначення знаменних і пам'ятних дат 2023 року. Зірочкою (\*) позначені ті дати, до яких подаються інформаційні довідки та бібліографічні списки. У списках рекомендовану літературу розміщено в логічній послідовності.

Видання розраховано на бібліотекарів, лекторів, вчителів, студентську та учнівську аудиторію, усіх, хто цікавиться краєзнавством.

Радимо використовувати покажчик для відзначення ювілейних і пам'ятних дат краю. Він допоможе в організації книжкових виставок, переглядів, проведенні масових заходів.

Відбір літератури закінчено в жовтні 2022 р.

Укладачі:	Л.О.Сашкова, Л.М.Конопля
Редактор	О.М.Травіна
Комп'ютерний набір	Л.М.Конопля
Відповідальна за випуск	Н.І.Шостко

© Харківська обласна універсальна наукова бібліотека, 2022

## ХРОНІКА ПОДІЙ З ІСТОРІЇ ХАРКІВЩИНИ НА 2023 РІК

- 1638**                    **385 років тому**
- Засновано м. Чугуїв
- 1663**                    **360 років тому**
- Засновано м. Балаклія
  - Дергачівський (нині Харківський) район. Засновано Курязький Преображенський чоловічий монастир
- 1788**                    **235 років тому**
- Надруковано «Топографическое описание Харьковского наместничества» (укладач І.О.Переверзев)
- 1808**                    **215 років тому**
- У Харківському університеті створено астрономічний кабінет (нині НДІ астрономії ХНУ ім. В.Н.Каразіна)
  - Краснокутський (нині Богодухівський ) район, с. Пархомівка. Освячено Свято-Покровський храм – одну із найстаріших православних святинь на Слобожанщині
- 1823**                    **200 років тому**
- Створено Харківську пожежну охорону
- 1833**                    **190 років тому**
- Вийшов з друку перший номер літературного альманаху «Утренняя звезда»
- 1838**                    **185 років тому**
- Започатковано газету «Харьковские губернские ведомости»
- 1843–1844**            **180 років тому**
- Видавався літературно-художній альманах «Молодик», де друкувалися твори І.Котляревського, Г.Квітки-Основ'яненка, М.Костомарова, Є.Гребінки, Т.Шевченка
- 1848**                    **175 років тому**
- Засновано Харківський іподром
- 1858**                    **165 років тому**
- Засновано Роганську картонну фабрику

*листопад* – Фотограф В.Досекін відкрив перший у Харкові фотосалон

**1868 155 років тому**

- У Харкові засновано Малий театр, в якому працювала російська оперна трупа Бергера (1868–1874). Диригентом театру був відомий композитор К.П.Вільбоа
- Засновано Харківську товарну біржу

**1873 150 років тому**

- Відкрито Перше харківське реальне училище

*18 вересня* – Засновано друкарню М.Ф.Зільберберга (нині Книжкова фабрика ім. М.В.Фрунзе)

**1883 140 років тому**

- Засновано стаціонарний цирк австрійського підприємця Альберта Саламонського (нині Харківський державний цирк)
- У Харкові від Пролетарського (нині Сергіївський) майдану до вул. Полтавський шлях відкрито Лопанський міст (реконструйовано у 1958 р.)

*8 вересня* – З ініціативи музиканта і диригента І.Слатіна створено музичне училище при Харківському відділенні Російського музичного товариства (нині Харківський музичний фаховий коледж ім. Б.Лятошинського)

**1888 135 років тому**

*25 жовтня* – У Харкові почала працювати перша телефонна станція

**1893 130 років тому**

- м. Зміїв. Братами Монаковими створено паперову фабрику

*грудень* – У Харкові відбулися авторські концерти С.Рахманінова

**1898 125 років тому**

- Було споруджено Будинок земельного банку за проектом архітектора О.Бекетова (з 1927 р. у ньому розміщується Харківський автотранспортний технікум)
- Створено Харківське підприємство з виробництва бакпрепаратів (нині АТ «Біолік»)
- Фабрикант Яковлев заснував Другу харківську друкарню. Саме тут вийшли друком прижиттєві твори П.Грабовського та інших майстрів слова

**1903**                    **120 років тому**

- 2 лютого* – Відбулося урочисте відкриття Народного дому (архітектор А.Венсон). У 1931 р. після пожежі будинок знесено, а у 1938 р. на його місці за проектом архітекторів В.Пушкарьова і В.Троценка побудовано Червонозаводський театр (нині Палац культури ХЕМЗ)
- березень* – Відбулися два благодійні концерти Ф.Шаляпіна в Народному будинку Товариства розповсюдження в народі грамотності
- 21 квітня* – За ініціативи О.К.Алчевського створено Товариство взаємного кредиту гірничопромисловців Півдня Росії

**1908**                    **115 років тому**

- У Харкові зареєстровано першу футбольну команду
- Засновано Харківську сільськогосподарську дослідну станцію (нині Інститут рослинництва ім. В.Юр'єва НААН)
- 5 березня* – У Харкові відкрито перший стаціонарний кінотеатр «Боммер»
- 25 березня* – Відкрито Харківську міську очну лікарню (нині Харківська міська офтальмологічна клінічна лікарня № 14 ім. Л.Гіршмана)
- 10 грудня* – У Стокгольмі вручено Нобелівську премію в галузі фізіології та медицини І.І.Мечникову

**1913**                    **110 років тому**

- Збудовано Харківську хоральну синагогу
- За проектом архітектора А.І.Горохова на вул. Сумській збудовано особняк, який належав видавцю газети «Южный край» О.О.Іозефовичу (нині центральний Палац одруження)
- січень* – У Харкові відкрилася перша виставка українського зодчества, яка організована архітектурно-художнім відділом Харківського літературно-художнього гуртка
- 27 березня* – За проектом А.І.Горохова збудовано сінема-театр «Ампір»
- 22 грудня* – У Харкові по вул. Сумській з ініціативи голови Товариства любителів природи В.І.Талієва відкрилася перша виставка охорони природи

**1918**                    **105 років тому**

- Створено Харківський миловарний комбінат
- В Ботанічній секції сільськогосподарських справ Харкова вперше започаткували наукові дослідження з овочевими культурами (з 1947 р. – Інститут овочівництва і баштанництва Національної академії аграрних наук)

20-22 січня – Відбулася Всеукраїнська конференція Рад селянських депутатів

7 квітня – У Харків вступив Запорізький корпус під командуванням полковника УНР П.Болбочана, який призначив тимчасовим харківським губернським військовим комендантом командира 4-го Запорозького полку імені Б.Хмельницького полковника Олександра Шаповала

7 квітня – У Харкові відкрито дитячий будинок № 7 міського відділу охорони здоров'я (нині «Регіональний клінічний центр медичної реабілітації та паліативної допомоги дітям «Гіппократ»)

11 травня – В Харківському оперному театрі зібрався губернський з'їзд Союзу хліборобів. Загальні збори хліборобів Харківської губернії висловили свою підтримку гетьманату Скоропадського

### **1923 100 років тому**

– На базі Центральної бактеріологічної станції засновано Український інститут наукової та практичної ветеринарії (нині Національний науковий центр «Інститут експериментальної і клінічної ветеринарної медицини»)

– Засновано Харківський клінічний інститут удосконалення лікарів (нині Харківська медична академія післядипломної освіти)

– У Харкові засновано Кабінет науково-судової експертизи (нині Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Заслуженого професора М.С.Бокаріуса»)

– У Харківському медичному інституті організовано першу в Україні та одну з перших на території колишнього Радянського Союзу кафедру рентгенології (нині Кафедра радіології та радіаційної медицини)

– Засновано Інститут робітничої медицини (нині Харківський НДІ гігієни праці та професійних захворювань)

– м. Зміїв. Відкрито машинобудівний завод

– Валківський (нині Богодухівський) район. Засновано центральну бібліотеку (нині Валківська публічна бібліотека)

26 січня – Створено Спілку пролетарських письменників України «Гарт». Першими її членами були К.Гордієнко, М.Дніпровський, О.Довженко, М.Йогансен, П.Тичина, М.Хвильовий, В.Еллан-Блакитний та ін.

26 березня – Засновано перше в Україні підприємство цивільної авіації «Укрповітряшлях», з 1926 р. – Харківський авіаційний завод (нині Харківське державне авіаційне виробниче підприємство)

*13 травня* – На Ізюмському заводі оптичного скла вперше в СРСР виготовлено оптичне скло

*13 листопада* – Почав діяти Харківський велосипедний завод ім. Г.Петровського (нині Харківський велосипедний завод)

**1928 95 років тому**

– У Харкові створено Південну контору Всесоюзного акціонерного товариства «Трансбуд» (нині «Інститут Харківський Промтранспроект»)

– Засновано Український державний інститут по проектуванню будівництва нових і реконструкції існуючих машинобудівних і металургійних заводів (нині Український державний інститут по проектуванню заводів важкого машинобудування «Укрдіпроважмаш»)

– У Харкові відкрито профшколу декоративного садівництва та деревництва (нині Житлово-комунальний фаховий коледж Харківського національного університету міського господарства ім. О.Бекетова)

– У Харкові засновано Державний інститут «Діпротракторосільхозмаш» (нині Головний інститут з проектування заводів тракторного, автомобільного і сільськогосподарського машинобудування «Гіпротракторосільгоспмаш»)

– У Харкові створені дворічні постійно діючі Всеукраїнські пожежно-технічні курси (нині Національний університет цивільного захисту України)

– Створено Всеукраїнське товариство революційних музикантів, Асоціацію пролетарських музикантів України

– У Харкові створено перше в Україні творче об'єднання архітекторів «Товариство сучасних архітекторів України»

– У Харкові від пров. Фейєрбаха до Харківської набережної відкрито Горбатий міст (відновлено у 1949 р.)

– Богодухівський район. Засновано центральну бібліотеку (нині Богодухівська публічна бібліотека)

*18 січня* – Засновано Державний НДІ металургійної промисловості (нині Науково-дослідний і проектний інститут металургійної промисловості «Діпросталь»)

*23-28 травня* – Відбувся II Всеукраїнський з'їзд колгоспників

30 жовтня – Засновано Український фізико-технічний інститут (нині Національний науковий центр «Харківський фізико-технічний інститут»)

листопад – Повністю введено в дію Держпром

### **1933 90 років тому**

- Засновано проектний та НДІ «Харківський ПромбудНДІпроект»
- Створено Харківський завод «Кондиціонер»
- У Харкові відкрито Бурсацький міст від узв. Бурсацький до вул. Пискунівська (відновлено у 1946 р.) та Тюрінський міст по вул. Якіра (нині вул. Тюрінська) (реконструйовано у 1970 р.)
- Вийшов перший номер газети «Южная магистраль» – одне з найперших галузевих видань Радянської України
- Кегичівський (нині Красноградський) район. Вийшов перший номер газети «Зоря комунізму» (нині «Наш край»)

22 вересня – Відкрито виставку проектів пам'ятників Т.Шевченку у Харкові і Каневі. Експонувалося 30 проектів, зокрема Ф.Кричевського, С.Меркулова, М.Манізера, І.Кавалерідзе, А.Петрицького

25 вересня – Засновано центральну бібліотеку ім. В.Маяковського Київського району м. Харків

26 вересня – У Харкові відкрито архітектурно-будівельний технікум (нині Харківський фаховий коледж будівництва, архітектури та дизайну)

29 вересня – Відкрито Центральну бібліотеку ім. А.Чехова Індустріального району Харкова

5 жовтня – Наркомат освіти УСРР (з 1937 р. – УРСР) ухвалив постанову про театр «Березіль», згідно з якою Л.Курбаса було звільнено з посади художнього керівника і директора театру, оскільки, як зазначалось у постанові, «нічого не змінив у своїх поглядах на театральне мистецтво»

17 листопада – Засновано Харківський російський драматичний театр (нині Харківський академічний російський драматичний театр ім. О.С.Пушкіна)

грудень – Відбулося урочисте відкриття харківського універмагу «Центральний»

### **1938 85 років тому**

- Введено в дію першу чергу водопроводу Сіверський Донець–Харків



- Створено Харківське відділення тресту «Міськбудпроект» (нині Український державний проектний інститут «Укрміськбудпроект»)
  - Вийшла друком повість А.Макаренка «Флаги на башне», присвячена Харківській трудовій колонії ім. Ф.Дзержинського
  - Нововодолазький (нині Красноградський) район, с. Новоселівка. Засновано кар'єроуправління (нині ЗАТ «Новоселівський гірничо-збагачувальний комбінат»)
- 10 січня* – Вийшов перший номер газети «Красное знамя» (з 1991 р. – «Время»)
- 8 лютого* – На базі експериментально-механічних майстерень будівничого інституту було засновано Завод маркшейдерських інструментів (нині ПАТ «Точприлад»)
- 28 червня* – Відкрито обласний Будинок народної творчості (нині Харківський обласний організаційно-методичний центр культури і мистецтва)
- 1 вересня* – м. Чугуїв. Відкрито авіаремонтні майстерні при Чугуївському військовому училищі льотчиків (нині Чугуївський авіаційний ремонтний завод)
- жовтень* – Жіночий екіпаж у складі В.Гризодубової, П.Осипенко, М.Раскової здійснив безпосадочний переліт Москва–Далекий Схід. Міжнародний жіночий рекорд дальності – 6450 км. Вони стали першими жінками в СРСР, яким було присвоєно звання Героя Радянського Союзу
- 23 жовтня* – Створено Харківську обласну організацію Національної спілки художників України
- 1943**                    **80 років тому**
- Засновано «Поліграфсервіс»
  - Засновано механічний завод (нині Харківський дослідний завод технологічного оснащення)
  - Засновано Харківський завод електроапаратури
  - Засновано Інститут «Харківпроект»
  - Засновано Харківське окружне військово-будівельне управління (нині «Житлобуд-2»)
  - Дворічанський (нині Куп'янський) район. Відкрито центральну бібліотеку (нині Дворічанська публічна бібліотека)
  - Первомайський (нині Лозівський) район. Засновано Центральну бібліотеку (нині Первомайська публічна бібліотека)

- 3 березня* – У с. Таранівка Зміївського (нині Чугуївського) району 25 радянських воїнів під командуванням лейтенанта П.Широніна в нерівному бою підбили 13 фашистських танків і знищили 100 німецьких солдатів
- 8 березня* – Відбувся бій 1-го Окремого Чехословацького батальйону біля с. Соколів Зміївського (нині Чугуївського) району
- 15 березня* – Почалася друга окупація Харкова, яка продовжувалася 5 місяців
- 23 серпня* – У ході Белгородсько-Харківської операції війська Степового фронту звільнили Харків
- вересень* – Засновано Харківський кабельний завод (нині «Завод «Південкабель»)
- 7 вересня* – Засновано Харківський завод транспортного устаткування
- 4 листопада* – При Харківській консерваторії відкрито Харківську середню спеціалізовану музичну школу-інтернат. Випускниками школи були талановиті музиканти В.Крайнев, А.Марков, В.Сечкін та ін.
- 15-18 грудня* – У приміщенні театру опери та балету проходив судовий процес над німецько-фашистськими злочинцями
- 1948**                    **75 років тому**
- 23 серпня* – Завершено відбудову Харківського тракторного заводу
- листопад* – Завершено відбудову Харківського заводу сільськогосподарських машин «Серп і Молот» – одного із найбільших у СРСР заводів з виробництва збиральних машин (у 2005 р. припинив своє існування)
- 1953**                    **70 років тому**
- У Харкові на заводі ім. Т.Г.Шевченка було засновано Особливе Конструкторське Бюро N 285 (нині ВАТ «АТ НДІ радіотехнічних вимірювань»)
- м. Чугуїв. Відкрито філію Харківської художньої школи (з 1958 р. самостійний заклад)
- вересень* – Відкрито Харківський технікум залізничного транспорту (нині Державний вищий навчальний заклад «Харківський коледж транспортних технологій»)
- 1958**                    **65 років тому**
- Створено Український заочний політехнічний інститут (нині Українська інженерно-педагогічна академія)

- У Палаці піонерів і школярів створено ляльковий театральний гурток, який поступово перетворився в зразковий театр ляльок «Жили-були»
- На околиці смт Печеніги було розпочато будівництво Печенізького водосховища для забезпечення Харкова водою
- Відкрито Центральну бібліотеку ім. Д.Писарєва Немишлянського району Харкова
- Зміївський (нині Чугуївський) район, с. Соколів. Відкрито музей радянсько-чехословацької дружби (нині Соколівський музей Бойового братерства)

*30 квітня* – У Харкові на проспекті Гагаріна відкрито автовокзал міжміського сполучення (нині Автовокзал № 1)

### **1963 60 років тому**

- Відкрито Харківський інструментальний завод
- При обласному Палаці піонерів і школярів створено перший харківський піонерський цирк «Усмішка» (нині Народний художній колектив цирк «Усмішка»)
- Засновано фізико-математичний ліцей № 27 – перша в місті спеціалізована фізико-математична школа (нині КЗ Харківський фізико-математичний ліцей № 27)
- Прийнято в експлуатацію першу технологічну лінію Балаклійського цементного заводу

*13 березня* – Відкрито Палац студентів Харківського політехнічного інституту

*серпень* – Відкрито кіноконцертну залу «Україна» (архітектори В.Васильєв, Ю.Плаксів, В.Реусов, Л.Фрідган)

### **1968 55 років тому**

- Створено проектний інститут для будівництва Харківського метрополітену «Харківметропроект»
- Відкрито універмаг «Харків»
- Розпочато випуск 26-ти томного видання «Історія міст і сіл УРСР» з тому «Харківська область»

*25 травня* – Перед будинком школи № 94 Харкова відкрито пам'ятник письменнику М.Островському (скульптори Л.Жуковська, Д.Сова). Демонтовано у лютому 2022 р.

15 липня – Біля Південного залізничного вокзалу закладено перший ствол Харківського метрополітену

**1973 50 років тому**

– У Харкові засновано волейбольний клуб «Локомотив»

12 квітня – У Харкові утворено дев'ятий міський район – Фрунзенський (нині Немишлянський)

23 серпня – У Харкові на розі просп. Московського та вул. Харківських дивізій відкрито Пам'ятник воїнам-визволителям Харкова (скульптор С.Я.Якубович)

**1978 45 років тому**

– У Харкові закладено парк «Молодіжний»

– Первомайський (нині Лозівський) район. Засновано краєзнавчий музей

– Нововодолазький (нині Красноградський) район. Відкрито центральну бібліотеку (нині Нововодолазька публічна бібліотека)

11 серпня – Достроково введено в дію другу ділянку першої черги Харківського метрополітену

вересень – Підписано Угоду про побратимство між містами Лілль (Франція) і Харків

листопад – У Харкові по вул. Весніна відкрито пам'ятник партизанам і підпільникам Харківщини (скульптори Л.Жуковська, Д.Сова)

**1983 40 років тому**

– В Інституті Проблем кріобіології і кріомедицини НАН України академік НАН України, професор В.І.Грищенко створив першу в країні лабораторію репродукції людини (нині Клініка репродуктивної медицини ім. академіка В.І. Грищенка)

7 серпня – м. Богодухів. Засновано краєзнавчий музей

23 серпня – У Харкові відкрито перший тризальний кінотеатр «Парк»

**1988 35 років тому**

– У Харкові засновано виробничо-комерційну фірму «Лоск»

– Дергачівський (нині Харківський) район, с. Подвірки. Відкрито літературно-меморіальний музей А.Макаренка (нині Центр-музей Антона Макаренка при виправній колонії для неповнолітніх імені А.Макаренка)

- Чугуївський район, смт Новопокровка. Відкрито Новопокровський комбінат хлібопродуктів
- 20 квітня* – Відкрито Харківський літературний музей
- 6 серпня* – У Харкові зареєстровано громадську організацію учасників ліквідації наслідків катастрофи на ЧАЕС «Союз Чорнобиль України»
- 1993**                    **30 років тому**
- У Харкові відкрито приватну промислово-торговельну фірму з виробництва засобів гігієни, косметики та побутової хімії «ЮСІ»
- Створено Харківський дослідно-експериментальний завод металоконструкцій та виробів
- Створено агентство телебачення «Новини» (АТН)
- Створено регіональну телефонну компанію «Інтерзв'язок» (нині ТОВ «Велтон. Телеком»)
- У Харкові створено Молодіжний академічний симфонічний оркестр «Слобожанський»
- Студенти театрального відділення Харківського інституту мистецтв створили театр-студію «Арабески»
- Створено Харківський обласний Союз «Діти Чорнобиля»
- Створено Асоціацію жінок Харківщини «Берегиня»
- Засновано Харківський обласний центр з фізкультури та спорту інвалідів «Інваспорт»
- 12 січня* – м. Люботин. Відкрито краєзнавчий музей
- 9 лютого* – Засновано Харківську обласну спілку солдатських матерів
- 31 березня* – На території міського кладовища № 13 (вул. Пушкінська, 108) відкрито меморіальний комплекс родини Курбасів (скульптор С.Якубович)
- 31 березня* – Відбувся I Український міжнародний театральний фестиваль  
*-9 квітня*    «Березіль»
- квітень*    – У Харкові створено об'єднання творчої інтелігенції «Круг»
- 4 травня* – Відновлено Коломацький (нині Богодухівський) район Харківської області
- 30 травня* – Харківський район, м. Мерефа. На майдані Перемоги відкрито пам'ятник Іванові Дмитровичу Сірку (скульптор В.Шконда)

- 14 червня* – Підписано Угоду про встановлення побратимських зв'язків між містами Харків і Тяньцзинь (КНР)
- 8 серпня* – Почала діяти Харківська корпорація «Техноком» – один з найбільших виробників продуктів швидкого приготування
- 21 серпня* – Відкрито Харківський міський дитячий Палац культури в житловому масиві Салтівка (нині Харківський Палац дитячої та юнацької творчості Харківської міської ради Харківської області)
- 19 жовтня* – У центрі Харкова на вул. Квітки-Основ'яненка відкрито пам'ятник Григорію Квітці-Основ'яненку (скульптор С.Якубович)
- 6 листопада* – Зачепилівський (нині Красноградський) район, с. Олександрівка. Відкрито пам'ятник Петрові Іллічу Чайковському (скульптор В.Федоров)

**1998 25 років тому**

- У Харкові відбувся I Міжнародний фестиваль «С.Рахманінов та українська культура»
  - Лозівський район. Створено підприємство з переробки насіння соняшника «Славія»
  - Печенізький (нині Чугуївський) район. На берегах Печенізького водосховища створено Старосалтівський розплідник диких тварин і птахів
  - У Харкові відкрито Східноукраїнську філію Міжнародного Соломонова університету
  - Рішенням Харківської міськради відновлено звання «Почесний громадянин міста Харкова»
  - У Харкові розпочав свою діяльність книжковий ринок «Райский уголок»
  - Створено харківський футбольний клуб «Арсенал»
- 20-29 квітня* – Відбувся перший Міжнародний конкурс виконавців на народних інструментах ім. Г.Хоткевича
- 24 вересня* – Підписано Угоду про співробітництво між містами Харків і Познань (Польща)
- листопад* – Харківський район, с. Борисівка. Відкрито пам'ятник Дмитрові Івановичу Яворницькому (скульптори Наталя та Олексій Фоменки)
- грудень* – У Харкові створено парфумерно-косметичну фабрику ТОВ «Аромат»

**2003**

**20 років тому**

- У Харкові створено Науково-дослідний центр козацтва ім. гетьмана Мазепи (нині Харківський науково-дослідний інститут козацтва)
- Створено Харківський науково-методичний центр охорони культурної спадщини
- м. Балаклія. Відкрито пам'ятник Т.Г.Шевченку (скульптор С.Гурбанов)
- Чугуївський район. Започатковано фестиваль-конкурс весільних обрядів «Весілля в Малинівці»
- 24 квітня* – У Харкові на майдані Архітекторів відкрито скульптурно-художню композицію «Закохані» (автор Д.Іванченко)
- червень* – Харкову вручено Диплом Ради Європи
- 22 серпня* – Дергачівський район, смт Гаврилівка. Відкрито меморіальний комплекс «Висота Маршала І.С.Конєва» (автор – творчий колектив інституту «Харківпроект»)
- 23 серпня* – У Харкові відкрито музей керамічної плитки та сантехніки

**2008**

**15 років тому**

- Харкову присуджена почесна нагорода Ради Європи «Таблиця Європи»
- Засновано мистецько-навчальний заклад «Молодий музичний театр-студія Вадима Мулермана»
- У Харкові створено Музей жіночої гендерної історії
- 13 березня* – Підписано Договір про взаємну співпрацю між містами Харків і Ришон ле-Ціон (Ізраїль)
- 21 березня* – У Харківському планетарії ім. Ю.Гагаріна відкрито перший в Україні Музей космонавтики і уфології «Космос»
- 23 серпня* – Підписано Угоду про встановлення побратимських зв'язків між містами Харків і Даугавпілс (Латвія)
- Харківський район, смт Високий. Відкрито пам'ятник Герою Радянського Союзу Андрію Івановичу Ощепкову
- 10 жовтня* – При Харківському національному університеті ім. В.Н.Каразіна відкрито перший в Україні Центр наукового краєзнавства (нині Центр краєзнавства імені академіка П.Т.Трощака)

19 листопада – Поблизу транспортної розв'язки автодороги Харків-Москва та окружної дороги навколо Харкова відкрито Меморіальний комплекс Пам'яті жертв Голодомору 1932–1933 (скульптор О.Рідний)

### **2013 10 років тому**

- У Харкові створено КЗ «Обласний організаційно-методичний театрально-концертний центр»
- 19 квітня – Підписано Угоду про встановлення партнерських відносин між містами Харків і Трнава (Словаччина)
- 18 липня – У Харкові у сквері «Стрілка» відкрито монумент Святому апостолу Андрію Первозваному (скульптори О.Рідний і Г.Іванова)
- 21 серпня – У Харкові біля Палацу спорту відкрито пам'ятник співаку та актору Володимиру Висоцькому (скульптор О.Демченко, архітектор В.Лівшиць)
- 23 серпня – Підписано Угоду про встановлення партнерських відносин між містами Харків і Теджон (Республіка Корея)
- 2 жовтня – Підписано Угоду про встановлення побратимських відносин між містами Харків і Анкара (Туреччина)

### **2018 5 років тому**

- У Харкові відкрито Музей дитинства. Засновник – історик, гід та колекціонер Валерій Лейко
- 14 січня – м. Куп'янськ. У сквері Т.Шевченка встановлено пам'ятник у вигляді Козацького хреста на честь куп'янчан – воїнів АТО, що віддали своє життя за Україну
- 11 лютого – Чугуївський район, с. Коробочкине. Відкрито пам'ятник «Солдатам неоголошених воєн» – АТО, Афганістану і локальних конфліктів, у яких брали участь українці (скульптор С.Гурбанов)
- 19 липня – У сквері на вул. Трінклера м. Харків відкрито пам'ятник видатній актрисі театру і кіно, почесній громадянці Харкова Людмилі Гурченко (скульптор К.Мамедов)
- 21 вересня – Чугуївський район, с. Кам'яна Яруга. Відкрито пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932–1933 рр.
- 4 жовтня – м. Дергачі. Відкрито пам'ятник знаному письменнику Данилу Олександровичу Бакуменку (скульптор Ф.Бетліємський)
- 6 жовтня – У Харкові на 18-му міському цвинтарі відкрито Стелу пам'яті воїнів АТО та ООС, що загинули, захищаючи кордони України
- 10 жовтня – У Харкові на пр. Гагаріна, 98 відкрито Почесне консульство Грузинської Республіки



## ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ХАРКІВЩИНИ НА 2023 РІК

- 1 січня* – 85 років від дня народження **Віктора Григоровича Кулика** (1938), українського поета
- 2 січня* – 85 років від дня народження **Едуарда Васильовича Гаврилова** (1938), українського фахівця у галузі транспортних систем і ергономіки, педагога
- 5 січня* – 130 років від дня народження **Володимира Олексійовича Водяницького** (1893–1971), українського гідробіолога, уродженця м. Красноград
- 110 років від дня народження **Василя Олександровича Войцеховича** (1913–1987), українського письменника, військовика, Героя Радянського Союзу (1944), уродженця смт Краснокутськ
- 80 років від дня народження **Віктора Миколайовича Гонтарова** (1943–2009), українського живописця, графіка, художника-монументаліста, педагога
- 6 січня* – 115 років від дня народження **Миколи Олексійовича Кучеренка** (1908–1976), українського інженера-конструктора, організатора виробництва танків, уродженця м. Лозова
- 100 років від дня народження **Анатолія Васильовича Добродецького** (1923–1943), українського військовика, Героя Радянського Союзу (1944, посмертно), уродженця м. Харків
- 8 січня* – 135 років від дня народження **Гната Петровича Юри** (1888–1966), українського актора, режисера
- 60 років від дня народження **Олександра Еріковича Духовського** (1963), українського лікаря-нейрохірурга, почесного громадянина м. Харків (2014)
- 9 січня* – 100 років від дня народження **Бориса Олексійовича Чичибабіна** (1923–1994), українського поета
- 12 січня* – 130 років від дня народження **Михайла Йосиповича Гуревича** (1893–1976), авіаконструктора, Героя Соціалістичної Праці (1957)
- 13 січня* – 95 років від дня народження **Петра Власовича Волошина** (1928–2021), українського лікаря-невролога, директора ДУ «Інститут неврології, психіатрії та наркології НАМН України» (1977–2017), почесного громадянина м. Харків (2015)

- 15 січня* – 145 років від дня народження **Анни Генріхівни Ченч** (1878–1941), лікаря, першої жінки-радіологині в Україні
- 85 років від дня народження **Леоніда Вікторовича Авербаха** (1938–1998), українського спортсмена (фехтування), тренера
- 85 років від дня народження **Івана Пилиповича Пазія** (1938), українського економіста, вченого в галузях аграрної економіки, кормовиробництва та насінництва, почесного громадянина Харківської області (2020)
- 17 січня* – 110 років від дня народження **Любові Павлівни Гнатченко** (1913–2002), української артистки, акторки Харківського державного академічного театру ляльок ім. В.А.Афанасьєва (1946–1983)
- 85 років від дня народження **Володимира Івановича Терешина** (1938–2010), українського фізика, директора Інституту фізики плазми Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» (2006–2010)
- 75 років від дня народження **Юрія Степановича Євсюкова** (1948), українського артиста, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1984–1988 та з 1995)
- 19 січня* – 110 років від дня народження **Георгія Петровича Дубинського** (1913–1989), українського географа, метеоролога, педагога, голови Харківського відділення Українського географічного товариства (1957–1980)
- 100 років від дня народження **Тетяни Олексіївни Скрипник** (1923–2002), українського історика, бібліотекознавця, педагога
- 20 січня* – 105 років від дня народження **Олександра Олексійовича Шалімова** (1918–2006), українського хірурга, Героя Соціалістичної Праці (1982), Героя України (2005), почесного громадянина м. Харків (2001)
- 21 січня* – 120 років від дня народження **Бориса Йосиповича Біляка** (1903–1985), вченого-агронома, педагога
- 22 січня* – 115 років від дня народження **Лева Давидовича Ландау** (1908–1968), фізика-теоретика, лауреата Нобелівської премії з фізики (1962). У 1933 р. очолював теоретичний відділ Українського фізико-технічного інституту у Харкові і кафедру теоретичної фізики Харківського державного університету
- 110 років від дня народження **Петра Тимофійовича Янчукова** (1913–1984), українського артиста, актора Харківського театру ляльок (1945–1983)

- 23 січня – 100 років від дня народження **Віктора Петровича Шестопалова** (1923–1999), українського радіофізика, директора Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР (1973–1993)
- 25 січня – 85 років від дня народження **Миколи Івановича Карташова** (1938–2016), біолога, педагога, ректора Харківського зооветеринарного інституту (1989–2001)
- 26 січня – 70 років від дня народження **Олександра Георгійовича Романовського** (1953), поета, педагога
- 27 січня – 95 років від дня народження **Петра Васильовича Зарицького** (1928–2017), геолога, літолога, педагога
- 28 січня – 115 років від дня народження **Павла Петровича Горілого** (1908–1941), українського графіка
- 100 років від дня народження **Анатолія Костянтиновича Недбайла** (1923–2008), військового льотчика, двічі Героя Радянського Союзу (1945), уродженця м. Ізюм
- 85 років від дня народження **Леоніда Івановича Жаботинського** (1938–2016), українського спортсмена-важкоатлета, громадського діяча, двократного олімпійського чемпіона (1964, 1968)
- 29 січня – 125 років від дня народження **Василя Михайловича Арістова** (1898–1962), артиста, режисера і актора Харківського російського драматичного театру (1936–1962)
- 30 січня – 70 років від дня народження **Тетяни Іванівни Лещенко** (1953), художниці декоративно-ужиткового мистецтва, дизайнера
- 31 січня – 100 років від дня народження **Семена Абрамовича Якубовича** (1923–2017), українського скульптора
- 1 лютого – 80 років від дня народження **Олександра Максимовича Тартишнікова** (1943), українського артиста, актора Харківського театру ім. Т.Г.Шевченка
- 4 лютого – 170 років від дня народження **Дмитра Миколайовича Овсяника–Куликовського** (1853–1920), українського літературознавця, критика, історика культури, педагога
- 5 лютого – 170 років від дня народження **Павла Івановича Харитоненка** (1853–1914), підприємця, цукрозаводчика, мецената
- 90 років від дня народження **Олександра Миколайовича Істоміна** (1933–2005), українського геолога

- 70 років від дня народження **Андрія Яковича Ровчака** (1953), українського агронома, голови сільськогосподарського кооперативу «Восток» Ізюмського району (з 1982), Героя України (2008)
- 6 лютого* – 120 років від дня народження **Юрія Юрійовича Шовкопляса** (1903–1978), українського письменника, прозаїка
- 105 років від дня народження **Анатолія Захаровича Парфиненка** (1918–1990), українського кобзаря
- 7 лютого* – 95 років від дня народження **Валентина Олександровича Пономаренка** (1928–1984), українського композитора, диригента, педагога
- 8 лютого* – 155 років від дня народження **Петра Петровича Сушкіна** (1868–1928), зоолога, анатома, палеонтолога, педагога
- 9 лютого* – 150 років від дня народження **Миколи Вікентійовича Сібільова** (1873–1943), українського вченого, археолога, краєзнавця, засновника і першого директора Ізюмського краєзнавчого музею (1920–1941)
- 115 років від дня народження **Івана Микитовича Шутова** (1908–1978), українського прозаїка
- 10 лютого* – 250 років від дня народження **Василя Назаровича Каразіна** (1773–1842), просвітителя, громадського діяча, засновника Харківського університету (1805)
- 11 лютого* – 150 років від дня народження **Семена Марковича Прохорова** (1873–1948), українського живописця, педагога, засновника Харківської художньої школи № 1 ім. І.Ю.Репіна (1944)
- 100 років від дня народження **Дмитра Григоровича Затули** (1923–1987), українського мікробіолога, уродженця Шевченківщини
- 14 лютого* – 90 років від дня народження **Івана Семеновича Полуховича** (1933–2010), українського поета
- 16 лютого* – 85 років від дня народження **Ольги Георгіївни Муромцевої** (1938–2008), української мовознавиці
- 80 років від дня народження **Миколи Миколайовича Соловйова** (1943–2021), українського журналіста, редактора газети «Вечірній Харків» (1986–2003), почесного громадянина м. Харків (2015)
- 17 лютого* – 130 років від дня народження **Валентина Дмитровича Отамановського** (1893–1964), українського історика, краєзнавця, перекладача, видавця, педагога, громадсько-політичного діяча

- 18 лютого* – 125 років від дня народження **Якова Лазаровича Геронімуса** (1898–1984), українського математика, фахівця теоретичної механіки, педагога
- 120 років від дня народження **Олексія Миколайовича Леонтєва** (1903–1979), психолога, засновника та організатора харківської психологічної школи
- 21 лютого* – 80 років від дня народження **Олександра Леонідовича Судакова** (1943–2021), українського художника, живописця
- 25 лютого* – 105 років від дня народження **Василя Антоновича Бурмаки** (1918–2014), українського військовика, льотчика, Героя Радянського Союзу (1946), уродженця с. Нове Мажарове Зачепилівського (нині Красноградського) району
- 26 лютого* – 120 років від дня народження **Йосипа Григоровича Немана** (1903–1952), вченого, авіаконструктора, педагога
- 2 березня* – 230 років від дня народження **Петра Івановича Кеппена** (1793–1864), історика, географа, етнографа, статистика, уродженця м. Харків
- 75 років від дня народження **Володимира Васильовича Кривобокова** (1948), українського юриста, голови Громадської організації «Харківська обласна організація громадської організації «Союз юристів України» (2003), почесного громадянина Харківської області (2021)
- 4 березня* – 165 років від дня народження **Олександра Михайловича Нікольського** (1858–1942), українського вченого-зоолога
- 5 березня* – 190 років від дня народження **Івана Петровича Щелкова** (1833–1909), вченого-фізіолога, першого професора самостійної кафедри фізіології Харківського університету, ректора Харківського університету (1884–1890)
- 120 років від дня народження **Наталії Львівни Забіли** (1903–1985), української поетеси, драматурга, перекладача
- 6 березня* – 95 років від дня народження **Василя Даниловича Гуріна** (1928–2000), українського артиста, актора Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1971–2000)
- 7 березня* – 120 років від дня народження **Веніаміна Павловича Костенка** (1903–1969), українського архітектора, дизайнера, художника
- 8 березня* – 165 років від дня народження **Владислава Петровича Бузескула** (1858–1931), українського історика античності, громадського діяча
- 125 років від дня народження **Михайла Дмитровича Тіца** (1898–1978), композитора, піаніста, педагога

- 9 березня* – 115 років від дня народження **Петра Львовича Слоніма** (1908–2011), українського режисера, художнього керівника першого в Радянському Союзі Палацу піонерів, почесного громадянина м. Харків (2002)
- 12 березня* – 160 років від дня народження **Володимира Івановича Вернадського** (1863–1945), українського мінералога, геохіміка, історика науки, громадського діяча. З 1868 по 1876 рр. жив у Харкові
- 13 березня* – 135 років від дня народження **Антоня Семеновича Макаренка** (1888–1939), письменника, педагога, одного із засновників системи дитячо-підліткового виховання
- 85 років від дня народження **Григорія Йосиповича Кононенка** (1938–2006), українського режисера, актора, художника театру, сценариста, педагога, режисера-постановника Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1964–1969)
- 14 березня* – 100 років від дня народження **Володимира Івановича Ненашева** (1923–1995), режисера, головного режисера Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1963–1975)
- 15 березня* – 115 років від дня народження **Олексія Михайловича Щеглова** (1908–1980), художника театру, графіка, монументаліста, ілюстратора, карикатуриста
- 17 березня* – 120 років від дня народження **Олексія Олександровича Тація** (1903–1967), українського архітектора
- 25 років від дня народження **Віталія Анатолійовича Мовчана** (1998–2022), військовика, учасника російсько-української війни, Героя України (2022, посмертно), уродженця м. Куп'янськ
- 18 березня* – 85 років від дня народження **Ігора Кіндратовича Янсона** (1938–2011), українського фізика, педагога
- 21 березня* – 75 років від дня народження **Валентини Василівни Мизгіної** (1948), української мистецтвознавиці, музейної діячки, директорки Харківського художнього музею (з 1990)
- 70 років від дня народження **Ольги Юріївни Єрофєєвої** (1953), української художниці монументально-декоративного мистецтва, живописця і графіка
- 23 березня* – 115 років від дня народження **Архипа Михайловича Люльки** (1908–1984), українського авіаконструктора, Героя Соціалістичної Праці (1957)

- 24 березня* – 135 років від дня народження **Юрія Степановича Кипоренка–Доманського** (1888–1955), українського оперного співака, педагога, соліста Харківського театру опери та балету (1922–1923, 1931–1939), уродженця м. Харків
- 70 років від дня народження **Сергія Миколайовича Гусарова** (1953), українського юриста, громадського діяча, почесного громадянина м. Харків (2010)
- 26 березня* – 175 років від дня народження **Костянтина Олексійовича Андрєєва** (1848–1921), математика, голови Харківського математичного товариства (1883–1898)
- 27 березня* – 85 років від дня народження **Олексія Сергійовича Переверзєва** (1938), українського хірурга, педагога
- 60 років від дня народження **Олександра Карловича Золотька** (1963), українського письменника
- 28 березня* – 165 років від дня народження **Володимира Павловича Бобіна** (1858–1925), українського лікаря, громадського діяча
- 29 березня* – 120 років від дня народження **Олександра Юхимовича Коржа** (1903–1984), українського поета, художника
- 30 березня* – 100 років від дня народження **Сергія Федоровича Ярмака** (1923–1944), Героя Радянського Союзу (1944), уродженця смт Бабаї Харківського району
- 31 березня* – 150 років від дня народження **Миколи Івановича Міхновського** (1873–1924), українського громадського і політичного діяча, публіциста, засновника нової Української партії у Харкові (1898)
- 1 квітня* – 60 років від дня народження **Тетяни Володимирівни Біловол** (1963), юриста, громадського діяча, почесної громадянки Харківської області (2013)
- 40 років від дня народження **Бориса Олександровича Севастьянова** (1983), українського композитора і аранжувальника, співака, письменника, волонтера, громадського діяча
- 3 квітня* – 105 років від дня народження **Олеся (Олександра) Терентійовича Гончара** (1918–1995), українського прозаїка, літературного критика, громадського діяча, Героя Соціалістичної Праці (1978), Героя України (2005, посмертно)
- 65 років від дня народження **Людмили Василівни Бетлімської** (1958), української скульпторки, педагога
- 4 квітня* – 105 років від дня народження **Леоніда Леонідовича Грінбейна** (псевд. Лео Грін) (1918–2014), циркового і естрадного ілюзійніста

- 5 квітня* – 100 років від дня народження **Тимура Михайловича Фрунзе** (1923–1942), військового льотчика, Героя Радянського Союзу (1942, посмертно)
- 100 років від дня народження **Никона Васильовича Бутенка** (1923–1991), українського живописця
- 6 квітня* – 155 років від дня народження **Миколи Миколайовича Євдокимова** (1868–1941), українського астронома, директора Харківської астрономічної обсерваторії (1917–1930). Під його керівництвом у Харкові організовано об'єднану службу часу (1935)
- 140 років від дня народження **Олександра Микитовича Марзєєва** (1883–1956), вченого-гігієніста, педагога, одного з засновників Українського НДІ комунальної гігієни у Харкові (1931)
- 7 квітня* – 95 років від дня народження **Людмили Валентинівни Прудкіної** (1928–2009), української артистки, актриси Харківського театру для дітей та юнацтва (1992–2009)
- 8 квітня* – 80 років від дня народження **Марії Степанівни Гончаренко** (1943), українського фізіолога, президента Української асоціації валеології (з 2000)
- 11 квітня* – 110 років від дня народження **Володимира Гнатовича Хоткевича** (1913–1982), українського фізика, ректора Харківського державного університету (1966–1975)
- 14 квітня* – 135 років від дня народження **Леоніда Арсенійовича Булаховського** (1888–1961), українського мовознавця-славіста, літературознавця, педагога
- 16 квітня* – 105 років від дня народження **Семена Сергійовича Жала** (1918–1997), військовика, Героя Радянського Союзу (1943), уродженця с. Осадківка Куп'янського району
- 17 квітня* – 105 років від дня народження **Володимира Анатолійовича Добровольського** (1918–2003), українського прозаїка
- 40 років від дня народження **Євгена Вікторовича Кошового** (1983), українського актора, телеведучого, шоумена, уродженця смт Ківшарівка Куп'янського району
- 18 квітня* – 120 років від дня народження **Надії Калістратівни Титаренко** (1903–1976), української акторки, актриси театру «Березіль» (1922–1934)
- 19 квітня* – 215 років від дня народження **Карла Карловича Фойгта** (1808–1873), філолога, сходознавця, педагога, ректора Харківського університету (1852–1859)



- 20 квітня – 100 років від дня народження **Адольфа Марковича Константинопольського** (1923–1993), українського живописця, графіка, педагога
- 21 квітня – 110 років від дня народження **Василя Івановича Агібалова** (1913–2002), українського скульптора, художника, педагога
- 23 квітня – 90 років від дня народження **Майї Давидівни Львович** (1933–2015), української поетеси, перекладачки
- 85 років від дня народження **Аркадія Павловича Філатова** (1938–2021), письменника, поета, публіциста, кіносценариста
- 65 років від дня народження **Ніни Іванівни Виноградової** (1958), української поетеси, художниці
- 26 квітня – 90 років від дня народження **Леоніда Леонідовича Товажнянського** (1933), українського вченого, педагога, організатора вищої технічної освіти в Україні, ректора Національного технічного університету «ХПІ» (1999–2014), почесного громадянина м. Харків (2011)
- 27 квітня – 100 років з дня смерті **Віктора Івановича Недригайлова** (1865–1923), мікробіолог, імунолог
- 30 квітня – 175 років від дня народження **Олександри Яківни Єфименко** (1848–1918), українського історика, етнографа
- 1 травня – 65 років від дня народження **Олени Василівни Кудінової** (1958), дизайнерки середовища, графіка, живописця
- 3 травня – 90 років від дня народження **Вадима Григоровича Манжелія** (1933–2013), українського фізика, педагога
- 85 років від дня народження **Аркадія Яковича Ініна** (справж. Гуревич) (1938), письменника, сценариста, уродженця м. Харків
- 5 травня – 130 років від дня народження **Федора Івановича Гнідога** (1893–1980), українського гончара, майстра художньої кераміки
- 100 років від дня народження **Дмитра Яковича Шлапака** (1923–1995), українського літературознавця, кінокритика
- 6 травня – 160 років від дня народження **Володимира Івановича Сокальського** (1863–1919), українського піаніста, композитора, музичного критика, педагога
- 7 травня – 85 років від дня народження **Леоніда Миколайовича Литвиненка** (1938), українського радіофізика і радіоастронома, директора Радіоастрономічного інституту НАН України (1986–2017), почесного громадянина Харківської області (2013)

- 75 років від дня народження **Володимира Степановича Пономаренка** (1948), українського вченого-економіста, ректора Харківського національного економічного університету (з 2000), почесного громадянина м. Харків (2012)
- 8 травня – 105 років від дня народження **Миколи Тимофійовича Лисенка** (1918–2007), українського домриста, диригента, педагога
- 9 травня – 75 років від дня народження **Володимира Андрійовича Пенчукова** (1948), прозаїка
- 11 травня – 115 років від дня народження **Григорія Михайловича Гельфандбейна** (1908–1993), українського літературознавця, мистецтвознавця, критика
- 13 травня – 135 років від дня народження **Віктора Карповича Троценка** (1888–1978), українського архітектора
- 15 травня – 80 років від дня народження **Михайла Олександровича Ткаченка** (1943–2019), українського графіка, аквареліста
  - 75 років від дня народження **Олександра Всеволодовича Захаренка** (1948–2004), українського ентомолога, еколога-степознавця, фахівця заповідної справи
  - 45 років від дня народження **Віталія Володимировича Лук'яненка** (1978), українського лижника, біатлоніста, чемпіона зимових Паралімпійських ігор (2010), дворазового чемпіона зимової Паралімпіади (2014) та Паралімпіади (2018), почесного громадянина Харківської області (2018)
- 16 травня – 75 років від дня народження **Алли Арестівни Коваленко** (1948), українського промислового діяча, директорки ПрАТ «Харківська бісквітна фабрика» (з 1987), Героя України (2008), почесної громадянки м. Харків (2012)
- 17 травня – 115 років від дня народження **Леоніда Соломоновича Первомайського** (справж. Ілля Шльомович Гуревич) (1908– 1973), українського прозаїка, поета
- 19 травня – 115 років від дня народження **Олексія Олексійовича Єпішева** (1908–1985), партійного і військового діяча, Героя Радянського Союзу (1978)
- 21 травня – 85 років від дня народження **Володимира Мусійовича Шестопалова** (1938–2001), українського артиста, актора Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1961–2001)

- 85 років від дня народження **Наума Петровича Водовозова** (1938), українського інженера-будівельника, генерального директора ВАТ «Південспецбуд» (з 1996), почесного громадянина м. Харків (2015)
- 23 травня* – 60 років від дня народження **Сергія В'ячеславовича Коморного** (1963), українського художника, графіка
- 24 травня* – 115 років від дня народження **Георгія Степановича Меліхова** (1908–1985), українського живописця, педагога
- 28 травня* – 185 років від дня народження **Олексія Івановича Дудукалова** (1838–1910), українського хірурга, одного з перших щелепно-лицьових хірургів в Україні
- 29 травня* – 85 років від дня народження **Миколи Пилиповича Гопція** (1938–2017), українського письменника, поета
- 31 травня* – 115 років від дня народження **Ростислава Георгійовича Івицького** (1908–1974), українського артиста розмовного жанру, актора Харківського театру «Березіль» (1928–1942), керівника Харківської державної естради (1943–1953)
- 70 років від дня народження **Ніни Антонівни Супруненко** (1953), української поетеси
- 1 червня* – 95 років від дня народження **Віталія Микитовича Зуба** (1928–2018), українського футболіста, тренера, голови Харківського обласного комітету у справах фізичної культури та спорту (1976–1990)
- 75 років від дня народження **Євгена Івановича Світличного** (1948), художника-абстракціоніста
- 65 років від дня народження **Віктора Івановича Ковтуна** (1958), українського живописця, голови правління Харківської організації Національної спілки художників України (з 1997), почесного громадянина м. Чугуїв (2005), Харківської області (2010) та м. Харків (2020)
- 1 червня* – 115 років від дня народження **Івана Оникійовича Виргана** (справж. Вергун) (1908–1975), українського поета
- 2 червня* – 160 років від дня народження **Костянтина Костянтиновича Первухіна** (1863–1915), художника-пейзажиста, уродженця Харкова
- 7 червня* – 140 років від дня народження **Олександра Васильовича Шевченка** (1883–1948), художника, теоретика мистецтва, педагога, уродженця м. Харків

- 120 років від дня народження **Івана Андріановича Багмута** (1903–1975), українського письменника, прозаїка
- 8 червня* – 205 років від дня народження **Олександра Олексійовича Корсуна** (1818–1891), українського письменника, поета-романтика, видавця, реформатора українського правопису
- 35 років від дня народження **Михайла Михайловича Несольного** (1988–2022), військовика, учасника російсько-української війни Героя України (2022, посмертно)
- 9 червня* – 145 років від дня народження **Івана Олександровича Мар'яненка** (1878–1962), українського артиста, режисера, педагога, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1934–1958)
- 10 червня* – 200 років від дня народження **Івана Івановича Соколова** (1823–1910), живописця, графіка
- 90 років від дня народження **Юрія Васильовича Морозова** (1933–1992), скульптора, живописця, графіка
- 11 червня* – 100 років від дня народження **Бориса Якимовича Задорожного** (1923–1993), українського лікаря-дерматовенеролога, ректора Харківського медичного університету (1959–1975)
- 60 років від дня народження **Володимира Прокоповича Вакуленка** (1963), українського поета, громадсько-політичного діяча
- 12 червня* – 80 років від дня народження **Петра Яковича Керанчука** (1943), українського поета
- 13 червня* – 160 років від дня народження **Марії Миколаївни Грінченко** (1863–1928), української письменниці, педагога, громадської діячки, дружини Б.Грінченка, уродженки м. Богодухів Харківської області
- 14 червня* – 115 років від дня народження **Віктора Івановича Ангелейка** (1908–1991), інженера-будівельника, педагога
- 110 років з дня смерті **Дмитра Петровича Міллера** (1862–1913), українського історика, краєзнавця
- 15 червня* – 85 років від дня народження **Івана Яковича Шишова** (1938), українського поета, прозаїка, критика
- 16 червня* – 45 років від дня народження **Олега Олександровича Ястребова** (1978), українського тренера, президента Харківської асоціації карате
- 17 червня* – 95 років від дня народження **Анатолія Петровича Овечкіна** (1928–2011), льотчика, почесного громадянина м. Харків (2009)

- 18 червня – 85 років від дня народження **Лариси Іванівни Донник** (1938), українського композитора, педагога
- 19 червня – 100 років від дня народження **Марії Олександрівни Єщенко** (1923–2000), української піаністки, педагога
- 22 червня – 85 років від дня народження **Марини Романівни Черкашиної-Губаренко** (1938), українського музикознавця, лібретиста, музичного критика, педагога
- 75 років від дня народження **Миколи Федоровича Побеляна** (1948–2017), українського поета, педагога
- 28 червня – 140 років від дня народження **Павла Васильовича Голубєва** (1883–1966), українського співака, педагога, одного із засновників української вокальної школи
- 35 років від дня народження **Володимира Дантеса** (справж. Гудков) (1988), українського співака, теле- та радіоведучого
- 2 липня – 215 років від дня народження **Вадима Васильовича Пассека** (1808–1842), історика, етнографа, археолога, автора робіт «Историко-статистическое описание Харьковской губернии 1836 г.», «Города Харьковской губернии»
- 85 років від дня народження **Наталії Іванівни Вергун** (1938), української художниці, педагога
- 4 липня – 90 років від дня народження **Леоніда Григоровича Куколєва** (1933–2011), українського режисера, педагога, головного режисера та режисера-постановника Харківського театру опери та балету ім. М.В.Лисенка (1972–1974, 1988–2007)
- 5 липня – 125 років від дня народження **Лідії Антонівни Криницької** (1898–1966), української актриси, акторки Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1923–1966, з перервами)
- 6 липня – 75 років від дня народження **Юрія Миколайовича Безхутрого** (1948), українського філолога, літературознавця, педагога
- 7 липня – 95 років від дня народження **Арнольда Марковича Косевича** (1928–2006), українського фізика
- 10 липня \* – 75 років від дня народження **Бориса Миколайовича Колногузенка** (1948), українського хореографа, педагога, почесного громадянина Харківської області (2011)
- 12 липня – 120 років від дня народження **Михайла Іллїча Шапсая** (1903–1971), режисера документального кіно, одного із засновників Харківської студії кінохроніки (1931)

- 85 років від дня народження **Володимира Митрофановича Голенищева** (1938), українського дизайнера, живописця, графіка, одного із організаторів творчого об'єднання «Буриме» (1990)
- 18 липня* – 105 років від дня народження **Василя Івановича Забашти** (1918–2016), українського живописця, громадського діяча, педагога
- 65 років від дня народження **Анатолія Павловича Гетьмана** (1958), українського правознавця, фахівця в галузі екологічного права, ректора Національного юридичного університету ім. Я.Мудрого (з 2020), почесного громадянина Харківської області (2017)
- 20 липня* – 125 років від дня народження **Олександри Петрівни Воронович** (1898–1985), актриси, акторки Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1933–1962)
- 21 липня* – 95 років від дня народження **Олександра Єгоровича Тарасенка** (1928–1988), українського журналіста, театрознавця
- 23 липня* – 105 років від дня народження **Валентина Васильовича Сізікова** (1918–2005), українського живописця, графіка, громадського діяча
- 24 липня* – 95 років від дня народження **Ігоря Михайловича Дмитренка** (1928–2009), українського фізика, одного із засновників Харківського фізико-технічного інституту низьких температур
- 26 липня* – 250 років від дня народження **Іллі Федоровича Тимківського** (1773–1853), українського правознавця, філолога, письменника, освітнього діяча, педагога
- 110 років від дня народження **Віктора Івановича Хохрякова** (1913–1986), артиста, театрального режисера, актора Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1933–1940)
- 28 липня* – 50 років від дня народження **Ростислава Володимировича Мельниківа** (справж. Мельников) (1973), українського поета, літературознавця, критика, редактора
- 29 липня* – 80 років від дня народження **Бориса Павловича Крауша** (1943), українського прозаїка
- 30 липня* – 115 років від дня народження **Климентія Яковича Бенца** (справж. Бенціановський) (1908–1971), композитора, диригента, головного диригента Харківського театру музичної комедії (1946–1968)
- 1 серпня* – 105 років від дня народження **Якова Євсейовича Гегузина** (1918–1987), фізика, засновника харківської школи кристалофізики

- 3 серпня* – 100 років від дня народження **Леоніда Сергійовича Братченка** (1923–2004), українського художника театру, сценографа, педагога, художника-постановника (1955–1968) та головного художника (1968–1988) Харківського державного академічного театру опери та балету ім. М.В.Лисенка
- 5 серпня* – 120 років від дня народження **Бориса Романовича Гмирі** (1903–1969), українського оперного і камерного співака, соліста Харківського театру опери та балету (1936–1939, 1941–1942)
- 6 серпня* – 50 років від дня народження **Ігоря Львовича Райніна** (1973), українського підприємця, державного і політичного діяча, голови Харківської обласної державної адміністрації (2015–2016), почесного громадянина Харківської області (2018)
- 7 серпня* – 175 років від дня народження **Олександра Костянтиновича Погорілка** (1848–1912), фізика, державного службовця, Харківського міського голови (1900–1912)
- 8 серпня* – 85 років від дня народження **Миколи Тимофійовича Березюка** (1938), українського вченого, фахівця у галузі електромеханіки, педагога, ректора Харківського авіаційного інституту (1983–1998)
- 10 серпня* – 40 років від дня народження **Олега Васильовича Синегубова** (1983), українського юриста, науковця та підприємця, голови Харківської обласної державної адміністрації (з 2021) та Харківської військово-цивільної адміністрації (під час російського вторгнення в Україну від 24 лютого 2022)
- 14 серпня* – 75 років від дня народження **Марка Адольфовича Константинопольського** (1948), українського живописця
- 15 серпня* – 110 років від дня народження **Івана Федотовича Бугайченка** (1913–1943), військовика, Героя Радянського Союзу (1965, посмертно), уродженця с. Михайлівка Первомайського району
- 105 років від дня народження **Віктора Івановича Віхтинського** (1918–2003), українського живописця, графіка
- 17 серпня* – 110 років від дня народження **Павла Семеновича Кітченка** (1913–1973), військовика, Героя Радянського Союзу (1943), уродженця с. Качалівка Краснокутського (нині Богодухівського) району
- 18 серпня* – 85 років від дня народження **Вадима Йосиповича Мулермана** (1938–2018), естрадного співака, уродженця м. Харків
- 21 серпня\** – 85 років від дня народження **Івана Максимовича Лисенка** (1938), українського письменника, музикознавця, краєзнавця, журналіста

- 22 серпня – 105 років від дня народження **Андрія Івановича Кизими** (1918–1994), військового льотчика, Героя Радянського Союзу (1945), уродженця с. Рунівщина Зачепилівського (нині Красноградського) району
- 85 років від дня народження **Михайла Івановича Зуєва** (1938), українського художника
- 23 серпня – 120 років від дня народження **Віктора Микитовича Мізиненка** (1903–1976), українського артиста, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1941–1976, з перервою)
- 24 серпня – 175 років від дня народження **Євгена Олександровича Лансере** (1848–1886), скульптора, автор жанрових статуеток і композицій невеликого розміру
- 95 років від дня народження **Григорія Олександровича Брагчуна** (1928–2017), українського будівельника, начальника управління «Харківметробуд» (1971–2000), почесного громадянина м. Харків (2013)
- 25 серпня – 85 років від дня народження **Бориса Андрійовича Михайлова** (1938), українського художника, фотографа, одного із перших медіа-художників, майстра фотомонтажу
- 26 серпня – 170 років від дня народження **Олександра Васильовича Репрєва** (1853–1930), патофізіолога, ендокринолога, засновника Харківської наукової школи патофізіологів
- 27 серпня – 145 років від дня народження **Сергія Петровича Григор'єва** (1878–1920), українського лікаря-рентгенолога, одного із засновників практичної і наукової рентгенології в Україні
- 28 серпня – 110 років від дня народження **Петра Степановича Кравченка** (1913–1988), голови колгоспу ім. Кірова (1946–1980) Золочівського (нині Богодухівського) району, Героя Соціалістичної Праці (1958)
- 85 років від дня народження **Валерія Давидовича Берліна** (1938–2020), українського філолога, культуролога, історика, краєзнавця
- 1 вересня – 105 років від дня народження **Івана Павловича Белозьорова** (1918–2006), військовика, Героя Радянського Союзу (1944), уродженця с. Малі Проходи Дергачівського (нині Харківського) району
- 90 років від дня народження **Євгена Васильовича Лисенка** (1933–2002), українського артиста, педагога, актора Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1956–2002)
- 90 років від дня народження **Віктора Євгеновича Рубановича** (1933–2007), українського прозаїка, поета-пародиста, публіциста



- 3 вересня* – 75 років від дня народження **Володимира Борисовича Толубка** (1948), організатора військової освіти, почесного громадянина Харківської області (2014)
- 7 вересня* – 110 років від дня народження **Лева Абрамовича Галкіна** (1913–1992), українського прозаїка, поета
- 105 років від дня народження **Якова Борисовича Файнберга** (1918–2005), українського фізика-теоретика, педагога
- 75 років від дня народження **Ніни Іванівни Виноградської** (1948), української поетеси, голови Харківського обласного відділення Конгресу Української інтелігенції
- 70 років від дня народження **Наталії Дмитрівни Матюх** (1953), української поетеси, майстрині художньої вишивки
- 8 вересня* – 125 років від дня народження **Наталії Михайлівни Ужвій** (1898–1986), української артистки, актриси театру «Березіль» (1926–1936), Героя Соціалістичної Праці (1974)
- 11 вересня* – 85 років від дня народження **Олександра Івановича Тихонова** (1938–2019), українського фармацевта, педагога
- 12 вересня* – 85 років від дня народження **Бориса Івановича Чурилова** (1938–2008), українського художника, родоначальника мистецтва малювання на бересті
- 13 вересня* – 65 років від дня народження **Володимира Миколайовича Верховеня** (1958), українського поета, журналіста
- 14 вересня* – 100 років від дня народження **Миколи Антоновича Сіроштана** (1923–2014), українського економіста, педагога, партійного діяча, ректора Харківського інженерно-економічного інституту (1978–1999)
- 15 вересня* – 115 років від дня народження **Іллі Федосійовича Забашти** (1908–1954), українського живописця
- 16 вересня* – 100 років від дня народження **Михайла Федосійовича Гетьманця** (1923–2021), українського літературознавця, педагога, ректора Харківського педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди (1966–1970)
- 17 вересня* – 100 років від дня народження **Михайла Павловича Зозулі** (1923–1975), військовика, повного кавалера ордена Слави (1944 – двічі, 1945), уродженця м. Чугуїв
- 20 вересня* – 130 років від дня народження **Олексія Олексійовича Мигуліна** (1893–1989), українського вченого-зоолога і ентомолога

- 70 років від дня народження **Сергія Миколайовича Золотарьова** (1953), українського скрипаля, диригента
- 22 вересня – 105 років від дня народження **Лева Олександровича Яновицького** (1918–2007), українського архітектора
- 26 вересня – 100 років від дня народження **Олександра Олександровича Алова** (1923–1983), кінорежисера, сценариста, уродженця м. Харків
- 27 вересня \* – 100 років від дня народження **Василя Івановича Борового** (1923–2014), українського поета, перекладача
- 30 вересня – 75 років від дня народження **Юрія Георгійовича Милославського** (1948), прозаїка, поета, історика літератури, журналіста
- 1 жовтня – 170 років від дня народження **Євлалії Павлівни Кадміної** (1853–1881), оперної співачки, драматичної артистки
- 125 років від дня народження **Петра Михайловича Супоніна** (1898–1990), українського живописця, графіка
- 105 років від дня народження **Ірини Василівни Шашкової-Знаменської** (1918–1987), української бібліографіні, книгознавиці, дослідниці книжкових пам'яток, поетки
- 2 жовтня – 85 років від дня народження **Віталія Олександровича Екзархова** (1938), українського лікаря, засновника і першого директора Харківського обласного центру паліативної медицини «Хоспіс» (з 1999–2019)
- 4 жовтня – 95 років від дня народження **Володимира Яковича Підгорного** (1928–2010), українського баяніста, композитора, педагога
- 5 жовтня – 105 років від дня народження **Йосипа Ілліча Карася** (1918–2000), українського живописця, педагога
- 8 жовтня – 120 років від дня народження **Сергія Степановича Уразовського** (1903–1961), українського фізика, хіміка, педагога
- 80 років від дня народження **Дмитра Тодоровича Панцира** (1943), українського прозаїка, гумориста
- 10 жовтня – 100 років від дня народження **Валеріана Степановича Нестерова** (1923–2001), художника, живописця, графіка
- 60 років від дня народження **Катіба Сафара Огли Мамедова** (1963), скульптора, педагога, почесного громадянина м. Харків (2021)

- 11 жовтня* – 80 років від дня народження **Анатолія Миколайовича Гольцева** (1943), українського кріобіолога, директора Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України (з 2011)
- 12 жовтня* – 120 років від дня народження **Якова Васильовича Майстренка** (1903–1987), українського прозаїка, драматурга
- 55 років від дня народження **Андрія Юрійовича Цапліска** (1968), українського журналіста, військового кореспондента, сценариста
- 13 жовтня* – 185 років від дня народження **Олександра Івановича Рубця** (1838–1913), українського і російського композитора, хорового диригента, музичного теоретика, фольклориста, педагога
- 70 років від дня народження **Ігоря Леонідовича Михайлина** (1953–2017), українського літературознавця, критика, голови Харківського історико-філологічного товариства (з 1999), почесного громадянина м. Мерефа Харківського району (1997)
- 14 жовтня* – 100 років від дня народження **Віктора Івановича Лапіна** (1923–1984), українського живописця, графіка
- 100 років від дня народження **Івана Івановича Козирода** (1923), українського педагога, мистецтвознавця, художника
  - 85 років від дня народження **Тетяни Дмитрівни Медвідь** (1938), української художниці театру, головної художниці Харківського академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (з 1973)
- 15 жовтня* – 75 років від дня народження **Валентини Дмитрівни Ракитянської** (1948–2021), української бібліотекознавиці, директорки Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г.Короленка (з 2007), голови Харківського обласного відділення Української бібліотечної асоціації (2011–2021), почесної громадянки Харківської області (2013)
- 18 жовтня* – 125 років від дня народження **Олексія Михайловича Воліна** (1898–1975), російського артиста, актора Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1934–1970)
- 85 років від дня народження **Олександра Пантелійовича Шпейєра** (1938–2006), українського машинобудівника, генерального директора Харківського державного верстатобудівного заводу ім. Т.Г.Шевченка (1995–2006), почесного громадянина м. Харків (2004)
  - 85 років від дня народження **Юрія Яковича Кроленка** (1938–2020), українського будівельника, почесного громадянина м. Харків (2008)

- 19 жовтня – 215 років від дня народження **Альфонса Йосиповича Валицького** (1808–1858), літературознавця, педагога
- 95 років від дня народження **Євгена Федоровича Жердицького** (1928), українського живописця, педагога
- 20 жовтня – 185 років від дня народження **Марина Степановича Дринова** (1838–1906), історика, славіста, громадсько-політичного діяча, одного із засновників та голови Харківського історико-філологічного товариства (1890–1906)
- 165 років від дня народження **Людвіга Оттовича Струве** (1858–1920), астронома, педагога, директора Астрономічної обсерваторії Харківського університету (1898–1917)
- 135 років від дня народження **Якова Андрійовича Мамонтова** (1888–1940), українського драматурга, театрознавця, педагога
- 23 жовтня – 130 років від дня народження **Пилипа Омеляновича Козицького** (1893–1960), українського композитора, музикознавця, музично-громадського діяча, педагога
- 85 років від дня народження **Ліни Костянтинівни Завальної** (1938), українського архітектора
- 45 років від дня народження **Яни Михайлівни Дементьєвої** (1978), української веслувальниці (академічне веслування), олімпійської чемпіонки (2012), чемпіонки світу та Європи
- 24 жовтня – 180 років від дня народження **Генріха Іполитовича Семирадського** (1843–1902), живописця, уродженця смт Печеніги
- 25 жовтня – 105 років від дня народження **Олекси Андрійовича Веретенченка** (1918–1993), українського поета, перекладача, журналіста
- 26 жовтня – 85 років від дня народження **Юрія Наумовича Венгеровського** (1938–1998), волейболіста, олімпійського чемпіона (1964)
- 85 років від дня народження **Юрія Михайловича Златкіна** (1938), фахівця в галузі ракетно-космічної техніки, генерального директора НВП «Хартрон-Аркос» (з 1998), почесного громадянина м. Харків (2011)
- 27 жовтня – 100 років від дня народження **Анатолія Йосиповича Рогожина** (1923–2000), українського правознавця, педагога
- 5 листопада – 145 років від дня народження **Михайла Петровича Арцибашева** (1878–1927), українського прозаїка, драматурга, публіциста

- 70 років від дня народження **Володимира Євгеновича Жердзицького** (1953), українського живописця, педагога
- 7 листопада – 140 років від дня народження **Леоніди Миколаївни Балановської** (1883–1960), української і російської співачки, педагога, солістки Харківського театру опери та балету (1926–1933)
- 140 років від дня народження **Дмитра Федоровича Васильчикова** (Васильченко) (1883–1960), артиста, одного із засновників Українського радянського театру музичної комедії (Харків, актор (1929–1940), художній керівник і директор (1944–1947)), актора Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1940–1941, 1947–1960)
- 105 років від дня народження **Євгена Петровича Тамма** (1918–1991), українського бібліотекознавця, історика, організатора бібліотечної справи, педагога
- 80 років від дня народження **Івана Михайловича Перепеляка** (1943), українського поета, прозаїка, драматурга
- 45 років від дня народження **Сергія Миколайовича Бабкіна** (1978), українського музиканта, актора
- 8 листопада – 95 років від дня народження **Леоніда Семеновича Тарабарінова** (1928–2008), українського артиста театру і кіно, педагога, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1955–2008), почесного громадянина м. Харків (2003)
- 10 листопада – 110 років від дня народження **Геннадія Івановича Брежньова** (1913–1953), українського поета, прозаїка, перекладача
- 11 листопада – 100 років від дня народження **Віталія Петровича Холода** (1923–1993), прозаїка
- 13 листопада – 130 років від дня народження **Маргарити Орестівни Габель** (1893–1981), української літературознавиці, культурно-громадської діячки
- 14 листопада – 160 років від дня народження **Єгора Кузьмича Редіна** (1863–1908), історика мистецтва і археології, громадського діяча
- 15 листопада – 120 років від дня народження **Йосипа Абрамовича Даниленка** (1903–1980), українського вченого-зоотехніка, директора Харківського НДІ тваринництва лісостепу і полісся (1941–1973)
- 100 років від дня народження **Віктора Васильовича Кочевського** (1923–2005), українського поета, перекладача
- 100 років від дня народження **Степана Іларіоновича Письменного** (1923–2010), українського художника, графіка

- 80 років від дня народження **Олексія Станіславовича Бінкевича** (1943), поета, перекладача
- 17 листопада – 235 років від дня народження **Михайла Семеновича Щепкіна** (1788–1863), драматичного актор, співака (бас), реформатора українського і російського театрів
- 205 років від дня народження **Андрія Петровича Шидловського** (1818–1892), астролога, геодезиста, педагога
- 19 листопада – 90 років від дня народження **Вадима Олександровича Левіна** (1933), українського дитячого поета, перекладача, педагога
- 65 років від дня народження **Григорія Миколайовича Гусака** (1958), українського майстра різьбярства та золотарства
- 20 листопада – 90 років від дня народження **Миколи Сафоновича Сургая** (1933–2009), державного і громадського діяча, Героя України (2003), уродженця с. Любівка Краснокутського (нині Богодухівського) району
- 21 листопада – 95 років від дня народження **Нінель Олександрівни Ткаченко** (1928–2007), української співачки, уродженки м. Харків
- 22 листопада – 115 років від дня народження **Віктора Євгеновича Іванова** (1908–1980), фізика-експериментатора, директора Харківського фізико-технічного інституту АН УРСР (1965–1980)
- 70 років від дня народження **Сергія Васильовича Кирика** (1953), енергетика, голови правління АК «Харківобленерго» (з 2005), почесного громадянина м. Харків (2013)
- 23 листопада – 140 років від дня народження **Миколи Федоровича Яшека** (1883–1966), українського радянського бібліографа, літературознавця
- 24 листопада – 105 років від дня народження **Віктора Марковича Лагози** (1918–2002), українського поета, прозаїка
- 90 років від дня народження **Генріха Ованесовича Алтуняна** (1933–2005), правозахисника, громадського і політичного діяча, педагога
- 75 років від дня народження **Олексія Тимофійовича Заворотнього** (1948), українського артиста, драматурга, сценариста, кінорежисера, уродженця смт Сахновщина (нині Красноградського) району
- 75 років від дня народження **Григорія Вікторовича Малюка** (1948–2008), промисловця, організатора оборонної промисловості України, генерального директора «Заводу ім. В.Малишева» (1997–2001)

- 26 листопада – 100 років від дня народження **Дмитра Павловича Сала** (1923–1980), українського фармацевта, ректора Харківського фармацевтичного інституту (1971–1980)
- 27 листопада – 95 років від дня народження **Валентина Івановича Грищенка** (1928–2011), українського лікаря, педагога, громадського діяча, директора Інституту проблем кріобіології і кріомедицини НАН України (1983–2011)
- 28 листопада – 75 років від дня народження **Олександри Прокопівни Ковальнової** (1948), української поетеси, літературознавця, перекладача
- 29 листопада – 245 років від дня народження **Григорія Федоровича Квітки-Основ'яненка** (1778–1843), українського письменника, драматурга, основоположника художньої прози і жанру соціально-побутової комедії в класичній українській літературі, громадського діяча
- 70 років від дня народження **Сергія Миколайовича Доброва** (1953), балалаечника, педагога, засновника (2003) і керівника ансамблю «Слобожанські балалайки» Харківської філармонії
- 30 листопада – 265 років від дня народження **Йогана Баптиста Шада** (1758–1834), німецького філософа, викладача Харківського університету (1804–1816)
- 120 років від дня народження **Миколи Йосиповича Сказбуша** (справж. Акулов) (1903–1989), українського прозаїка
- 100 років від дня народження **Михайла Йосиповича Кадеця** (1923–2011), українського математика
- 1 грудня – 140 років від дня народження **Бориса Осиповича Боровича** (Фінкельштейн) (1883–1938), українського бібліотекознавця, книгознавця, бібліографа
- 90 років від дня народження **Римми Олександрівни Катаєвої** (1933), української поетеси, критика, перекладача
- 3 грудня – 125 років від дня народження **Михайла Ілліча Кошкіна** (1898–1940), конструктора танків, головного конструктора і начальника танкового КБ Харківського паровозобудівного заводу, Героя Соціалістичної Праці (1990, посмертно)
- 100 років від дня народження **Володимира Михайловича Жижемського** (1923–1994), художника декоративно-прикладного мистецтва, педагога

- 5 грудня – 145 років від дня народження **Олександра Олеся** (справж. Олександр Іванович Кандиба) (1878–1944), українського поета, прозаїка, драматурга
- 100 років від дня народження **Бориса Мойсейовича Табаровського** (1923–2004), українського артиста, актора Харківського російського драматичного театру ім. О.С.Пушкіна (1948–2002)
- 95 років від дня народження **Івана Костянтиновича Дерюгіна** (1928–1996), українського спортсмена (сучасне п'ятиборство), олімпійського чемпіона (1956), уродженця м. Зміїв
- 5 грудня – 95 років від дня народження **Генадія Михайловича Тупала** (1928–2021), фахівця у ракетно-космічній галузі, ініціатора та голови громадського координаційного комітету «Харків ракетно-космічний»
- 7 грудня – 120 років від дня народження **Олександра Ілліча Лейпунського** (1903–1972), українського радянського фізика-ядерника, Героя Соціалістичної Праці (1963)
- 9 грудня – 160 років від дня народження **Бориса Дмитровича Грінченка** (1863–1910), українського письменника, літературознавця, філолога, етнографа, педагога, громадсько-культурного діяча
- 12 грудня – 95 років від дня народження **Леоніда Федоровича Бикова** (1928–1979), українського артиста театру і кіно, кінорежисера, актора Харківського державного академічного українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1951–1960)
- 13 грудня \* – 130 років від дня народження **Миколи Хвильового** (справж. Микола Григорович Фітільов) (1893–1933), українського поета, прозаїка, одного із основоположників пореволюційної української прози, громадського діяча
- 15 грудня – 105 років від дня народження **Григорія Зіновійовича Крижевського** (1918–1992), українського живописця, педагога
- 105 років від дня народження **Петра Даниловича Коваленка** (1918–1993), військовика, Героя Радянського Союзу (1944), уродженця с. Педашка Перша Зачепилівського (Красноградського) району
- 17 грудня – 115 років від дня народження **Юрія Володимировича Шевельова** (Шереха) (1908–2002), українського славіста-мовознавця, історика української літератури, мистецтвознавця. У 1908–1943 рр. жив і працював у Харкові



- 19 грудня – 110 років від дня народження **Миколи Івановича Світенка** (1913–2007), військового льотчика, Героя Радянського Союзу (1943), уродженця м. Харків
- 21 грудня – 230 років від дня народження **Ореста Михайловича Сомова** (1793–1833), українського літературного критика, письменника
- 22 грудня – 185 років від дня народження **Олександра Яковича Данилевського** (1838–1923), українського біохіміка, основоположника вітчизняної біохімії
- 24 грудня – 135 років від дня народження **Олександра Львовича Ейнгорна** (1888–1939), архітектора
- 120 років від дня народження **Олексія Миколайовича Душкіна** (1903–1977), українського і російського архітектора, уродженця Харківської губернії
- 27 грудня – 125 років від дня народження **Леоніда Григоровича Гайдамаки** (1898–1991), українського співака-бандуриста, диригента, композитора, педагога
- 31 грудня – 105 років від дня народження **Данили Олександровича Бакуменка** (1918–1988), українського поета, прозаїка, перекладача
- 100 років від дня народження **Василя Трохимовича Бондаря** (1923–1969), українського поета, прозаїка
- 70 років від дня народження **Віктора Дмитровича Сидоренка** (1953), українського живописця, голови Харківської організації Спілки художників України (1987–1994)

### Цього року виповнюється

- 1768 – 255 років від дня народження **Федора Кіндратовича Біберштейна** (справж. Фрідріх Маршал) (1768–1826), ботаніка-систематика, мандрівника
- 1778 – 245 років від дня народження **Євгена Олексійовича Васильєва** (1778–1833), архітектора, педагога
- 1788 – 235 років від дня народження **Івана Яковича Кронберга** (1788–1838), українського філолога, філософа, історика літератури, педагога, ректора Харківського університету (1826–1829, 1833–1836)
- 1793 – 230 років від дня народження **Василя Григоровича Масловича** (1793–1841), українського письменника, літературознавця, видавця, культурно-громадського діяча

- 230 років від дня народження **Олександра Васильовича Склабовського** (1793–1831), українського письменника, журналіста, педагога
- 1818 – 205 років від дня народження **Наполеона Галицького** (1818–1881), вченого-ветеринара, засновника та директора (1850–1868) Харківського ветеринарного училища – першого вищого ветеринарного навчального закладу в Україні (нині Харківська зооветеринарна академія)
- 1828 – 195 років від дня народження **Івана Федоровича Леваковського** (1828–1893), геолога, педагога, одного із засновників та голови (1870–1893) Харківського товариства дослідників природи
  - 195 років від дня народження **Максиміліана Християновича Гельфериха** (1828–1901), підприємця, мецената, громадського діяча
- 1838 – 185 років від дня народження **Григорія Миколайовича Бормана** (1838–1919), підприємця, засновника Харківської кондитерської фабрики
- 1843 – 180 років від дня народження **Олександра Васильовича Гурова** (1843–1921), українського геолога, палеонтолога, педагога
- 1848 – 175 років від дня народження **Олексія Костянтиновича Білоусова** (1848–1908), лікаря-анатома, педагога. Він першим в Україні запропонував ідею навчання жінок в університеті (1901)
- 1863 – 160 років від дня народження **Михайла Іродіоновича Дашкевича** (1863–1930), українського інженера, архітектора, харківського міського архітектора (1893–1903)
- 1873 – 150 років від дня народження **Костянтина Миколайовича Жукова** (1873–1940, архітектора, теоретика і практика українського модерну, педагога
  - 150 років від дня народження **Павла Кіндратовича Луценка** (1873–1934), українського піаніста, педагога, музично-громадського діяча
- 1903 – 120 років від дня народження **Василя Яковича Вразливого** (справж. Штанько) (1903–1937), українського прозаїка
- 1923 – 100 років з дня смерті **Віктора Валеріановича Величка** (1864–1923), українського архітектора

## Матеріали на допомогу відзначення знаменних і пам'ятних дат



10 липня

### 75 років від дня народження Бориса Миколайовича Колногузенка

*«...український танець в культурній спадщині нашого народу такий же важливий, як українська мова і українська пісня. Такої краси, такого багатства танцю, як в українців, треба ще пошукати по світу... І кожний український танець, від Слобожанщини до Закарпаття, своєрідний і чудовий! Я все своє життя присвятив вивченню українського танцю, але впевнений, що не знаю всієї його краси, яка, на щастя, ще збереглася до нашого часу.»*

*(Б.Колногузенко)*

Колногузенко Борис Миколайович, український хореограф, педагог, почесний громадянин Харківської області. Подейкують, що пристрасть Бориса Миколайовича до народної хореографії пов'язана з його родом, адже він — спадкоємний козак. Його прадіди по материнській лінії є представниками славетного козацтва Січі Запорізької. Значна частина його життя і творчості пов'язана з Харковом.

Народився 10 липня 1948 р. в с. Верхня Тарайка Паранайського району Сахалінської області в родині родових кубанських козаків. Через півтора роки родина повернулася на Кубань, де проживала на хуторі Прицепилівський Краснодарського краю. З раннього дитинства Борис допомагав по господарству, пас гусей. Навчався в середній школі м. Краснодар.

Покликання до танцю відкрилося у нього у п'ятому класі. Борис брав участь у танцювальних гуртках школи та Палацу культури ТЕЦ. Педагог порадила батькам віддати його у хореографічне училище. У 1961–1963 рр. Борис навчався у Воронежському державному хореографічному училищі, яке через сімейні обставини не закінчив.

Повернувшись до Краснодару, продовжив навчання в середній школі, дуже захопився літературою, особливо поезією. Його вірші публікувалися у крайових газетах. Юнака було прийнято до Спілки молодих поетів Кубані. Однак думка про професійні заняття танцем не залишала його ні на мить.

Побачивши об'яву від школи бальних танців, Колногузенко потрапив до ансамблю бального та естрадного танцю під керівництвом легендарного М.П.Бібікова. І вже у 1967 р. став лауреатом I ступеня 1-го Всеросійського конкурсу виконавців бального танцю, який проходив в м. Єсентуки. Так він став провідним солістом міського ансамблю. Протягом п'яти років разом зі своєю партнеркою посідали перші місця на багатьох змаганнях. Улюбленим танцем був і лишається вальс: повільний, віденський, фігурний. У танцювальних колах Бориса називали «король вальсу».

Після закінчення школи у 1967 р. хотів вступати на факультет журналістики Кубанського державного університету. Але дізнавшись, що у Краснодарі відкрився інститут культури з балетмейстерським відділенням, став студентом хореографічного відділення Краснодарського державного інституту культури.

Усі студентські роки підробляв усюди, де платили гроші. На перших курсах працював ночами на товарній станції – розвантажував вагони з гравієм, колодами, вугіллям; працював на будівництві; був на сільгоспроботах.

На останніх курсах працював хореографом, викладачем у музичній школі за класом фортепіано. 1970 року студент Колногузенко вже вважався професіоналом: його прийняли на роботу на курси підвищення кваліфікації працівників культури Краснодарського райвиконкому. Вів семінари та викладав основні предмети для хореографів.

Закінчивши навчання в інституті у 1971 р., отримав диплом за кваліфікацією «Культурно-освітній працівник вищої кваліфікації, керівник хореографічного колективу». Одночасно працював викладачем хореографічних дисциплін курсів підвищення кваліфікації працівників культури і мистецтва при управлінні культури Краснодарського крайвиконкому, викладачем з класу фортепіано в музичній школі м. Краснодар. Кожного літа працював у піонерських таборах на посадах вихователя, піонервожатого, художнього керівника.

1971–1972 рр. Борис Миколайович служив у лавах радянської армії. Був зарахований артистом та балетмейстером ансамблю пісні і танцю «Гвардієць» Ленінградського військового округу (м. Кінгісепп).

Після демобілізації працював на посадах танцівника, балетмейстера педагога в Кубанському державному академічному козацькому хорі (1972–1974). Був артистом балету Харківського державного академічного театру опери і балету ім. М.В.Лисенка (1974–1975), солістом балету та головним балетмейстером Полтавського музично-драматичного театру ім. М.Гоголя (1975–1976). Викладав на посаді провідного педагога хореографічних дисциплін у Кам'янець-Подільському обласному училищі культури (1976–1978), де створив ансамбль танцю, який успішно працює і понині.

Згодом Б.Колногузенко став головним балетмейстером ансамблю пісні і танцю Червонопрапорного Чорноморського флоту у м. Севастополь. Брав участь у створенні танцювальних номерів, з якими ансамбль виступав на кращих сценах України, Росії, Болгарії та Франції. Після отриманої травми був змушений залишити колектив.

Борису Миколайовичу завжди було властиве прагнення творчого пошуку. У всіх містах під час гастрольних турне він неодмінно відвідував навчальні заклади, які готують спеціалістів у сфері хореографії, виступи та репетиції місцевих танцювальних ансамблів. Уважно дивився, аналізував, робив висновки.

Пізніше, коли у його творчій біографії настав складний період, коли травма позбавила його можливості бути на сцені, весь свій досвід, свою майстерність Борис Миколайович сповна реалізував у постановочній та педагогічній роботі.

У 1980 р. його запросили до Харкова очолити дитячий хореографічний колектив «Щасливе дитинство» Харківського обласного палацу піонерів. Хореограф створив велику концертну програму, з якою діти виступали в Харкові, Києві, Баку та інших містах Азербайджану.

З 1982 р. Б.Колногузенко – художній керівник та головний балетмейстер народного ансамблю танцю «Жайворонок» Палацу культури Південної залізниці. З його авторськими хореографічними творами колектив декілька років поспіль визнавався найкращим серед усіх творчих колективів закладів культури Міністерства шляхів сполучення СРСР. Колектив став одним із найкращих та відомих не тільки в Україні, а й за її межами. З виступами колектив побував у польських (Познань, Калиш) і французьких (Париж, Лілль) містах, де мали великий успіх. Про цей успіх українського хореографічного мистецтва тоді багато писали в польських і французьких газетах. Народний ансамбль танцю «Жайворонок» – єдиний творчий колектив з УРСР, який був учасником культурної програми Ігор Доброї Волі в м. Сіетл (США).

З 1988 р. Борис Миколайович Колногузенко почав працювати у Харківській державній академії культури. Завдяки його наполегливій праці у 1989 р. було відкрито відділення народної хореографії (нині – факультет хореографічного мистецтва).

У 1990 р. Б.Колногузенко заснував театр народного танцю «Заповіт», який зараз є володарем Гран-прі найбільш значних конкурсів. Колектив кожного року гастролює за кордоном, зокрема мистецтво танцюристів визнали у Росії, Білорусі, Польщі, Болгарії, Німеччині, Бельгії, Франції, Угорщині, Австрії, Іспанії, Португалії, Словаччині, Італії, Чехії, Люксембурзі, Нідерландах. Секрет такої популярності студентського колективу не тільки в тому, що Борис Миколайович та його колеги виховують танцівників з високою технікою виконання та яскравою акторською виразністю, але і в тому, що кожна композиція майстра – це міні-спектакль з цікавим сюжетом, а програми його концертів поєднують у собі все різноманіття танців України, проте провідна роль завжди відводиться українському народно-сценічному танцю. Понад 50 учасників колективу персонально отримали звання лауреатів міжнародних конкурсів танцю та фестивалів мистецтва. «Заповіт» нагороджений орденом Лицаря-Командора православного ордену Архистратига Михаїла (2008).

У 2011 р. за дорученням Харківської обласної ради та державної адміністрації Борис Миколайович створив Великий Слобожанський ансамбль пісні і танцю. За кілька місяців він зумів залучити до співпраці найкращих фахівців Харківщини – хореографа Карину Островську, диригента та аранжувальника Ігоря Стрільця, хормейстера Михайла Когутіна. Разом вони створили чудову програму. При цьому Б.Колногузенко виявив себе фахівцем, який добре розуміється на пісенній майстерності та українській народній творчості. Тут у Колногузенка виявився не лише талант хореографа, а й художника з костюмів. Вокально-хореографічні композиції та сценічні костюми завжди викликають у глядачів тільки захоплення. Завдяки високохудожнім програмам Б.М.Колногузенка у 2013 р. Великий Слобожанський ансамбль пісні і танцю здобув статус академічного. За роки своєї діяльності ансамбль став гордістю, візитною карткою України та улюбленим колективом для глядачів не тільки в нашій країні, а й у багатьох містах Європи, де колектив виступає з гастрольями.

Досягнення, за якими Б.М.Колногузенко є єдиним в Україні, складають цілий перелік: постановник культурної програми «Ігор доброї волі» (США); член постановної групи Всесвітнього фестивалю молоді та студентів (Москва); хореограф України у складі журі Міжнародного хореографічного конкурсу ЮНЕСКО «Надії Європи», професор хореографії і дійсний член Української академії наук; член колегії Міністерства культури України; 17-разовий лауреат міжнародних конкурсів;

п'ятиразовий переможець рейтингового конкурсу «Харків'янин року» та програми «Лідери ХХІ століття».

Його високі здобутки дорівнюють найвищим нагородам Української держави, церкви, козацтва, Національної хореографічної спілки.

Нагороджений золотими медалями переможця балетмейстерського конкурсу на Міжнародному фестивалі в м. Серначе-де-Бонжардім (Португалія, 1998) та Академії сучасного мистецтва «За досягнення» (2009); медалями: Павла Вірського (2003), Національного заслуженого академічного ансамблю ім. П.Вірського (2007), Харківської міської ради (2008), Героя України Мирослава Вантуха (2010), «Почесний громадянин Слобожанщини» (2013), «За внесок у розвиток освіти» (2016). Вручено ордени: Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого II ст. (2012) та III (2007) ступенів, «Святого Миколи Чудотворця» Української православної церкви (2008), Лицаря-Командора православного ордену Архистратига Михаїла (2008), Святого великомученика Георгія Побідоносця (2008), гетьмана Івана Мазепи (2008), Івана Богуна (2008), «За заслуги» III ст. (2009), Покрова Пресвятої Богородиці (2010), «За розбудову України» (2010), «Патріот Вітчизни» (2012), Івана Сірка I (2018), II (2016) та III (2012) ступенів, «Визнання Вітчизни» (2013), «Зірка Слави» (2015), Святого Рівноапостольного князя Володимира Великого I ст. (2015); орденські знаки: «Патріот України» (2016), «Лицар України» (2016), Почесним знаком «Лідер України» (2008). Здобув Почесні відзнаки: хрест «Козацька єдність» (2000), «Слобожанська слава» (2004), Міністерства культури України «За багаторічну працю» (2004), «За старанність» до 350-річчя заснування Харкова (2005), Міністерства освіти Китаю (2005), «Слобожанська слава» (2008), м. Тандер-Бей (Канада, 2008), «Свята Софія» (2010), «За досягнення в мистецтві хореографії» (2011), «За кращі хореографічні твори України» (2015), «За творчі здобутки» II ст. (2015), Почесну відзнаку Бакинської академії хореографії (2018).

Отримав звання «Народний артист України» (1999), «Почесний громадянин міста Дулово» (м. Добруджуа, 1999), «Почесний громадянин Харківської області» (2011), «Почесний діяч мистецтв України» (2012).

Уперше в Україні нагороджений Міжнародним орденом «International Worker of Arts ISPI» (2016). Отримав вищу відзнаку урядової газети В'єтнаму «THANH NIEN» (2016).

У 2018 р. Борису Миколайовичу вручено «Золоту Зірку Героя Українського Народу».

Б.М.Колногузенко – один із найвідоміших хореографів України та Європи, автор багатьох навчальних і методичних посібників з хореографічних дисциплін, досвідчений педагог.

Він є членом правління Національної хореографічної спілки України та головою її Харківського обласного осередку, членом колегії Міністерства культури України, головою і членом журі багатьох хореографічних конкурсів в Україні, Росії, Німеччині, Польщі, Болгарії.

«Борису Миколайовичу не раз пропонували постійну роботу в різних країнах світу... Але маєстро дає згоду лише на короткострокову роботу, після якої повертається до Харкова, бо він любить рідну землю, пишається рідним

містом і вже понад тридцять років віддає всі свої сили та талант людям землі Слобожанської».<sup>(1)</sup>

### **Праці Б.М.Колногузенка**

Гастроли – путь к познанию. (Мой Париж) / Б.Н.Колногузенко ; М-во культуры и туризма Украины, Харьков. обл. центр нар. творчества. – Харьков : ХОЦНТ, 2007. – 99 с.

Кафедра народної хореографії ХДАК: 20 років / Б.Колногузенко, К.Островська, О.Курдупова ; М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2009. – 32 с.

Методика роботи з хореографічним колективом. Ч. 1. Хореографічна робота з дітьми : навч. посіб. / Б.М.Колногузенко ; Харків. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2004. – 153 с.

Народно-сценічний танець та методика його викладання : конспект лекцій з курсу для інозем. студентів, що навчаються за освіт.-кваліфікац. рівнем «Бакалавр» напряму 6.020202 «Хореогр.» / М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури, Ф-т хореогр. мистецтва, Каф. нар. хореогр. ; [уклад. Б.М.Колногузенко]. – Харків : ХДАК, 2010. – 180 с.

Сучасний танець та методика його викладання : конспект лекцій для студентів хореогр. від-нь мистец. та пед. вищ. навч. закл. II–IV рівня акредитації / Б.М.Колногузенко, І.І.Макарова ; М-во культури України, Харків. держ. акад. культури, Харків. обл. осередок Нац. хореогр. спілки України. – Харків : Слово, 2015. – 136 с.

Хореографічне мистецтво : зб. ст. / Б.М.Колногузенко ; М-во культури і туризму України, Харків. держ. акад. культури. – Харків : ХДАК, 2008. – 222 с.

### **Про Б.М.Колногузенка**

Великий академічний слобожанський ансамбль пісні і танцю (ВАСАПТ) // Сайт міста Києва. – Текст та фотодані. – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ApQ2TdyWnGE>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 25.10.2022.

Каністратенко М.М. Колногузенко Борис Миколайович / М.Каністратенко // Енциклопедія Сучасної України. – Текст та фотодані. – URL: [https://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=4124](https://esu.com.ua/search_articles.php?id=4124). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.

Борис Миколайович Колногузенко // Харківська державна академія культури: до 70-річчя з дня заснування : [монографія] / авт. кол.: В.М.Шейко [та

---

<sup>1</sup> Борис Николаевич Колногузенко // Славные имена / [П.В.Воловник, О.П.Воловник]. – Харьков, 2013. – Гл. 6. – С. 267-320. – (Современная ЖЗЛ Харьковщины ; т. 8).

ін.] ; наук. ред.: В.М.Шейко, М.В.Дяченко, Н.М.Кушнарєнко. – Харків, 2000. – С. 43-44.

Борис Николаевич Колногузенко // Славные имена / [П.В.Воловник, О.П.Воловник]. – Харьков, 2013. – Гл. 6. – С. 267-320. – (Современная ЖЗЛ Харьковщины ; т. 8).

Борис Николаевич Колногузенко // Харьковщина = Kharkiv region. – Луганск, 2012. – С. 592.

Колногузенко Б. Мастера культуры: хореографы и танцовщики : [беседа с хореографом] // Время. – 2021. – 29 апр. – Текст. дані. – URL: <https://timeua.info/aktualnoe-segodnya/mastera-kultury-horeografy-i-tancovshhiki/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.

Колногузенко Б.М. Шлях до успіху : [беседа з деканом ф-ту хореограф. мистецтва Харків. держ. акад. культури / записала А. Косарева] // Харьков. известия. – 2018. – 11 сент. – С. 7 : фот.

Те саме // Харьков. известия. – 2018. – 10 сент. – Текст. дані. – URL: <https://izvestia.kharkov.ua/culture/shljah-do-uspihu-vazhkij-avantjurnij-nepovtornij/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.

Колногузенко Борис Миколайович // Асоціація органів місцевого самоврядування Харківської області. – Текст та фотодані. – URL: <https://association.kharkov.ua/pochesni-hromadiany-kharkivskoi-oblasti/vsi-pochesni-spisok/509-kolnohuzenko-borys-mykolaiovych>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 25.10.2022.

Колногузенко Борис Миколайович // Видавництво Логос Україна. – Текст та фотодані. – URL: <http://logos-ukraine.com.ua/project/index.php?project=piued2&id=830>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.

Колногузенко Борис Миколайович // Who-Is-Who.Ua. – Текст та фотодані. – URL: <https://who-is-who.ua/main/page/nagoroda2/54/654>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.

Колногузенко Борис Миколайович // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Колногузенко\\_Борис\\_Миколайович](https://uk.wikipedia.org/wiki/Колногузенко_Борис_Миколайович). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.

Колногузенко Борис Миколайович // Майстри народно-сценічного танцю : біогр. довід. / уклад. О.П.Колоск. – Київ, 2008. – С. 81-82. – Текст. дані. – URL: [http://library.nakkkim.edu.ua:8080/libdoc/knugu/knygy2/horeografii/kolosok\\_maistry\\_tancyu\\_dovidnyk.pdf](http://library.nakkkim.edu.ua:8080/libdoc/knugu/knygy2/horeografii/kolosok_maistry_tancyu_dovidnyk.pdf). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.



Колногузенко Борис Миколайович // Харківщина: WEB-проект Харківської обласної універсальної наукової бібліотеки. – Текст та фотодані. – URL: <http://old.region.library.kharkov.ua/buergers.php?type=2&year=2011&id=104>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.

Колногузенко Борис Миколайович : (до 70-річчя від дня народж.) : біобібліогр. покажч. / М-во культури України, Харків. держ. акад. культури, Бібліотека; [уклад.: С.В.Євсеєнко, О.М.Левченко, О.С.Хижна ; наук. ред. Н.М.Кушнарєнко]. – Харків : ХДАК, 2019. – 115 с., [178] : фот. – (Видатні педагоги Харківської державної академії культури). // Бібліотека Харківської державної академії культури. – Текст та фотодані. – URL: <http://lib-hdak.in.ua/docs/kolnoguzenko.pdf>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 05.10.2022.

Сапєго Я.К. Особливості балетмейстерського почерку Б.Колногузенка – зберігача української культурної спадщини / Я.К.Сапєго // Культура та інформаційне суспільство ХХІ століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених (21-22 квіт. 2016 р.). – Харків, 2016. – С. 204-205.

Сапєго Я.К. Балетмейстерська творчість Б.Колногузенка в контексті розвитку української хореографічної культури / Я.К.Сапєго // Культура України : сер. Культурологія : зб. наук. пр. / Харків. держ. акад. культури. – Харків, 2016. – С. 276-284.



**21 серпня**

**85 років від дня народження  
Івана Максимовича  
Лисенка**

*«Я не захотів жити подвійним радянським життям, кинувши режимові виклик. Відмовившись від будь-якої кар'єри, я вирішив жити своїм незалежним життям, хоча ціна була дуже висока. Я робив тільки те, чим боліла душа, чим було переповнене серце і мій світогляд. Завдання в мене було лише одне: працювати на користь України, чим би це для мене не обернулося.»*

*(І.Лисенко)*

Лисенко Іван Максимович, український письменник, музикознавець, джерелознавець, літературознавець, публіцист, журналіст. Народився 21 серпня 1938 р. в с. Черемушна Валківського району. З 1946 р. Іван Лисенко навчався в 7-річній школі в рідному селі, потім – у середній школі в сусідніх Огульцях. З дитинства любив читати книги, по які ходив до Валківської районної бібліотеки. Мати виховала у нього любов до поезії, напам'ять цитуючи вірші видатних

поетів. Займався в літературному гуртку. Свій перший вірш Іван написав, коли навчався в 6-му класі.

Після закінчення школи у 1957 р., Іван Максимович працював у колгоспі. Згодом влаштувався токарем на Харківському трактороскладальному заводі.

У 1961 р. вступив до Харківського університету. Навчався на філологічному факультеті. Співав у місцевому хорі, познайомився з музикантами й диригентами, від яких дізнався чимало правди про нещодавнє минуле, у т. ч. про трагічну долю багатьох репресованих митців. Відтоді почав збирати відомості про своїх земляків, зацікавився історією Слобідської України.

Водночас Іван Лисенко продовжував писати вірші. Займався в літературній студії при Спілці письменників у Харкові, друкував вірші в газетах «Соціалістична Харківщина» і «Ленінська зміна». Багато часу проводив в бібліотеці ім. В. Г. Короленка.

По закінченні університету, у 1966 р., викладав українську мову та літературу спочатку в середній школі с. Руська Лозова Дергачівського району, потім під Києвом.

Від 1967 р. Іван Максимович на редакторській роботі в Києві. У 1967–1968 рр. працював у видавництві Української радянської енциклопедії. Потім редактором на Українському радіо. 1969–1971 рр. – редактор у редакції літературознавства та художньої літератури видавництва «Наукова думка». У І.Лисенка з'явилася можливість зайнятися дослідженням української музичної культури. Він вивчав найрізноманітніші джерела з історії музики, листувався з «усім музичним світом», у т. ч. з українською діаспорою.

«...1972 рік... Почалися арешти серед української інтелігенції. Івана Лисенка як неблагонадійного звільнили з роботи й регулярно «запрошували» для бесід у КДБ. Попереду були роки поневірянь по редакціях і робота без будь-якої надії побачити її результати опублікованими. Саме в ці дуже складні 70-ті роки Іван Лисенко займається складанням унікальних «Словника співаків України» та «Українського музичного енциклопедичного словника». Щоб глибше розбиратися в музиці, він вступив до народної консерваторії на диригентсько-хорове відділення і брав уроки гри на фортепіано. Він активно листувався з музичними діячами за кордоном, збираючи інформацію про українських співаків в еміграції і регулярно пояснюючи КДБ, що в нього суто культурний інтерес.»<sup>(2)</sup>

Іван Максимович свої літературознавчі та музикознавчі статті друкував в газетах «Літературна Україна», «Культура і життя», журналах «Вітчизна», «Жовтень» (з 1991 – «Дзвін»), «Музика», «Київ», «Березіль» та ін.

Працював у 1974–1980 рр. у видавництві «Радянська школа».

У 1980–1983 рр. І.Лисенко викладав зарубіжну літературу в Київському педагогічному університеті. Його лекції для студентів українського відділення відбувалися виключно українською мовою. Почалося цькування – і він був

---

<sup>2</sup> Можейко І. Автор чотирьох українських енциклопедій відсвяткував ювілей / І.Можейко // Слобід. край. – 2018. – 21 серп. – Текст і фотодані. – URL: <https://www.slk.kh.ua/news/khronograf/zberigach-ukrayinskyi-kulturi.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

змушений не тільки піти, але і розпрощатися з мрією про захист кандидатської дисертації.

У 1985 р., під час перебудови, Іван Максимович зміг повернутися в «Радянську школу», де пропрацював 4 роки. Потім він вже спецкореспондент журналу «Україна» (1989–1992) та керівник групи редакції «Зводу пам'яток історії та культури України» (1992–1999).

Після проголошення 1991 р. незалежної Української держави, І.Лисенко активізував і розширив свої зв'язки з українською діаспорою; продовжив досліджувати творчість репресованих та забутих українських письменників, а також життя та діяльність українських співаків, композиторів, піаністів, скрипалів та ін.

«З 1998 року все, що десятиліттями відкладалося, виявилось затребуваним. Першою ластівкою став вистражданий «Словник співаків України», який пролежав у видавництві 23 роки. Іван Максимович його забрав, знайшов спонсорів – і видав. А далі – немов греблю прорвало: з інтервалом у 2-3 роки виходили все нові й нові книги, а в них – імена, біографії і творчість людей, які могли б канути в Лету, якби не Іван Лисенко, який присвятив життя порятунку їх від забуття. Поети Олександр Олесь і Микола Корж (його книгу Іван Лисенко видав власним коштом, дотримуючи слово, дане колись земляку), Майкл Йогансен і Маруся Вольвачівна – це ті, кому присвячено окремі книги. А ще сотні імен в енциклопедіях і словниках, експедиції на рідну Валківщину для збирання матеріалів, нескінченні листування та пошук грошей для того, щоб його здобутки побачив світ.»<sup>3</sup>

У 2000–2008 рр. працював науковим редактором у видавництві «Наукова думка» Національної академії наук України.

Іван Максимович Лисенко – автор, упорядник та редактор видань: «Іван Алчевський» (1980), «Червоний вечір» (про П.Савченка, 1991), «Словник співаків України» (1997) «Поет з душею вогняною» (про О.Олеся, 1999), «Поезії видіння осяйне» (2002), «Речник української культури» (про М.Йогансена, 2003), «Українські співаки у спогадах сучасників» (2003), «Музики сонячні дзвони» (2004), «Словник музикантів України» (2005), «Шуміти прошу листя» (про О.Коржа, 2006), «Кажі жінці правду, та не всю» (про М.Вольвачівну, 2007), «Маруся Вольвачівна – незаслужено забута українська письменниця» (2008), «Музична культура України в спогадах, матеріалах, листах» (2008), «Словник українських приватних бібліотек» (2009), «Поет зболеного серця» (про О.Коржа, 2009), «Любові висока струна» (2010), «Черемушна» (2010), «Лицар честі і краси» (про М.Вороного, 2011), «Співаки України» (в 2-х т., 2012, 2018), «Юрій Кипоренко-Доманський» (2013), «Іван Стещенко» (2014), «Платон Цесевич» (2014), «Словник опер» (2014), «Вогнища української культури» (2014) «Українські співаки Х-ХVIII ст.» (2015), «Україна і світ» (2016) «Енциклопедія української пісні» (2017), «Легенда Слобожанщини. Маруся Вольвачівна у спогадах, матеріалах, листах» (2020). І.Лисенко – автор статей до Української Радянської

---

<sup>3</sup> Можейко І. Автор чотирьох українських енциклопедій відсвяткував ювілей / І.Можейко // Слобід. край. – 2018. – 21 серп. – Текст і фотодані. – URL: <https://www.slk.kh.ua/news/khronograf/zberigach-ukrayinskyi-kulturi.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Енциклопедії, Енциклопедії Сучасної України та низки галузевих енциклопедій і довідників.

У різні роки Іван Лисенко здійснив кілька приватних експедицій по багатьох регіонах України, під час яких записував спогади літніх людей та збирав цікаві відомості про місцевих співаків і композиторів. На основі цих матеріалів, листування та інформації з друкованих джерел створив приватний літературно-музичний архів. Зібрав унікальну колекцію платівок «Україніка».

І.Лисенко – автор першої в Україні регіональної енциклопедії. «Валківська енциклопедія», що вийшла у 4-х томах (2000, 2006, 2008, 2013), дає різноманітні відомості про тих видатних людей в галузі культури, освіти, медицини, техніки та громадської діяльності, які є уродженцями цього краю або там постійно працювали й чимало для нього зробили, тих, що якоюсь мірою прославили Валківщину. У виданні також зроблено спробу висвітлити історію району. Є в енциклопедії й описи приватних бібліотек, музеїв, архівів нині діючих і тих, що були знищені в різні часи. Книга багато ілюстрована, в ній близько 300 фотографій.

Іван Максимович Лисенко – член Національної спілки журналістів України (1977) та Національної спілки письменників України (2005). Заслужений діяч мистецтв України (2009).

«Я сповна виконав свою клятву, дану собі ще в Харкові, на світанку своєї діяльності. Мною було врятовано від забуття сотні імен співаків, композиторів, музикантів і введено їх до наукового обігу...» (І.Лисенко).

### Праці І.М.Лисенка

Енциклопедія української пісні / І.М.Лисенко. – Житомир : Рута, 2017. – 367 с.

*Рец.:* Антонюк В. Іван Лисенко та його енциклопедія пісні / В.Антонюк // Слово Просвіти. – 2018. – 11-17 січ. (ч.2). – С. 12

*Рец.:* Те саме // Слово просвіти. – 2018. – 15 січ. – Текст. дані. – URL: <http://slovoprosvity.org/2018/01/15/ivan-lysenko-ta-joho-entsyklopediya-ukrajinskoji-pisni/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Любові висока струна : вибране / І.Лисенко. – Київ : Рада, 2010. – 663 с. : портр.

Словник музикантів України / І.М.Лисенко. – Київ : Рада, 2005. – 358 с. : портр.

Словник українських приватних бібліотек / І.М. Лисенко. – Київ : Рада, 2009. – 215 с.

Співаки України : енциклопед. вид. Т. 2. / І.М.Лисенко. – Житомир : Рута, 2018. – 255 с.

Черемушна : [історія с. Черемушна Валків. р-ну Харків. обл.] / І.М.Лисенко. – Київ : Рада, 2010. – 279 с. : іл.

\*\*\*

Вольвачівна М. Маруся Вольвачівна – незаслужено забута українська письменниця : вибр. твори / М.Вольвачівна ; вступ. ст., ред., упорядкув. та прим. І. Лисенка. – Київ : Наш час, 2008. – 376 с.

Легенда Слобожанщини. Маруся Вольвачівна у спогадах, матеріалах, листах / [упоряд., ред., авт. прим. І.Лисенко]. – Житомир : Вид. О.О.Євенок, 2020. – 208 с. : іл.

Лицар честі і краси : Микола Вороний у спогадах, листах і матеріалах / [упорядкув., передм. та прим. І.М.Лисенка]. – Київ : Рада, 2011. – 207 с. : іл.

Поет зболеного серця. Олександр Корж у спогадах і матеріалах : [упоряд., авт. передм. і прим. І.М.Лисенко]. – Київ : Рада, 2009. – 199 с. : іл.

\*\*\*

Булаховская Ю. Энциклопедия одного города : [об издании «Валківська енциклопедія»] / Ю.Булаховская // ZN.UA. – Текст. дані. – URL: [https://zn.ua/ART/entsiklopediya\\_odnogo\\_goroda.html](https://zn.ua/ART/entsiklopediya_odnogo_goroda.html). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Гулковський М. Одержимий енциклопедист // М.Гулковський // Вечерня Одеса. – 2018. – 18 дек. – Текст і фотодані. – URL: <http://vo.od.ua/rubrics/lyudi-dela/41729.php>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Іван Максимович Лисенко – лицар української музики // Національна бібліотека України ім. Вернадського [сайт]. – Текст та відеодані. – URL: <http://www.nbu.gov.ua/node/4290>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 08.10.2022.

Іванові Лисенку – 75! // Кримська світлиця. – 2019. – 23 серп. – Текст і фотодані. – URL: <http://svitlytsia.crimea.ua/?section=article&artID=12198>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Кушнірук О. У полі зору – народна пісня : до 80-річчя від дня народження Івана Лисенка / О.Кушнірук // Культура і життя. – 2018. – 16 лют. – С. 14 : фот.

Лисенко Іван Максимович // Енциклопедія Сучасної України. – Текст і фотодані. – URL: [https://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=54851](https://esu.com.ua/search_articles.php?id=54851). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 09.10.2022.

Лисенко Іван Максимович // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Лисенко\\_Іван\\_Максимович](https://uk.wikipedia.org/wiki/Лисенко_Іван_Максимович). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 09.10.2022.

Лисенко Іван Максимович // Ukrmusic.Online. – Текст. дані. – URL: <https://ukrmusic.online/encyclopedia/lysenko-ivan-maksymovych/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 09.10.2022.

Лисенко Іван Максимович // Огульцівський ліцей Валківської міської ради [сайт]. – Текст та фотодані. – URL: [http://ogultsi-school.edu.kh.ua/gallery/lisenko\\_i\\_m/picture/2](http://ogultsi-school.edu.kh.ua/gallery/lisenko_i_m/picture/2). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Можейко І. Автор чотирьох українських енциклопедій відсвяткував ювілей / І.Можейко // Слобід. край. – 2018. – 21 серп. – Текст і фотодані. – URL: <https://www.slk.kh.ua/news/khronograf/zberigach-ukrayinskoyi-kulturi.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Можейко І. Три грані таланту Івана Лисенко : [до 80-річчя з дня народження поета, філолога, авт. 4-том. «Валків. енциклопедії»] / І.Можейко // Культура і життя. – 2018. – 7 верес. – С. 15 : фот.



**27 вересня**

**100 років від дня народження  
Василя Івановича  
Борового**

*Залізом виривали мій язик,  
Палили моє тіло на кострищах...  
Я — вольності тисячолітній крик,  
Дух непокори, людства дума віща.  
В.Боровий*

Боровий Василь Іванович, український поет, перекладач. Народився 27 вересня 1923 р. у Харкові в робітничій сім'ї. Отримав середню освіту.

Змалку багато читав. Часто перечитував О.Олеса, П.Тичину. Відтак і сам почав писати. Перші публікації були ще в шкільні роки в піонерській газеті. Потім його вірші почали друкувати і в газетах. У 1940 р. вірші були опубліковані в «Літературному журналі», який тоді видавався у Харкові. В редакції журналу Василь Іванович познайомився з письменником В.Свідзінським, який і дав старт молодому письменнику у доросле життя.

Під час німецької окупації Василь Боровий залишався у Харкові. Через маленький зріст його не взяли до армії. Щоб якось прокормитися продавав на базарі буряки. За запрошенням письменника Олекси Варавви (Кобець), з яким познайомився ще перед війною, почав носити свої вірші до редакції «Нової України». Там познайомився з Ю.Шевельовим, А.Гаком, У.Самчуком. Саме в редакції В.Боровий дізнався і про загибель В.Свідзінського.

Після війни, з 1946 р. працював у тресті «Промшахтобуд» (Харків).

У 1947 р. Василь Іванович був заарештований «за антирадянську агітацію та буржуазний націоналізм». Фактично – за вірші про голодомор в Україні 1933 р., які були надруковані у 1942 р. в газеті «Нова Україна».

І поникли села від наруги  
Під тяжким ярмом печалі й бід.  
Навіть з рук дитячих злі катюги  
Виривали український хліб.

Вирок суду був – розстріл. Потім розстріл замінили на 25 років таборів, ще пізніше, коли помер Сталін, 25 років замінили на 10. Покарання відбував на Крайній Півночі Росії, в метанових шахтах Каєркана (Норильськ). У 1952 р. закінчив спеціальні технічні курси на базі Норильського комбінату. Здобув фах електрика, мав 9-й розряд.

Повернувшись до Харкова у 1956 р., працював електриком на коксовому заводі. Працюючи на заводі, знову почав помалу друкуватися: спочатку в харківській обласній газеті, потім у Києві.

Згодом Юрій Махненко, головний редактор журналу «Прапор» (нині «Березіль») запросив В.Борового до редакції. Там він зміг надрукувати публікацію про забутого на той час В.Свідзінського; оприлюднив добірку О.Веретенченка (зі своєю передмовою).

За рекомендацією В.Мисика та І.Виргана у 1965 р. Василя Борового прийняли до Спілки письменників України.

З 1967 р. – редактор відділу поезії часопису «Прапор». У 1973 р., під час погрому в пошуках «буржуазних націоналістів», В.І.Борового виключили зі Спілки письменників, позбавили роботи. Попервах на роботу ніде не брали. Згодом працював сторожем у дитсадку, носив пошту. Після виключення із членів СПУ друкувався у періодиці під іменем В.Рибальченко.

У 1990 р., після клопотання поета В.Коломіїця, Василя Івановича поновлено у Спілці письменників.

Після здобуття Незалежності для поета відкрилося багато шляхів. Його стали запрошувати на виступи, друкували його статті... Василя Івановича «знали як людину, потерпілу від репресій».

В.І.Боровий – автор поетичних збірок «Березнева земля» (1961), «Розмова з флейтою» (1964), «Жито-життя» (1967), «Зелений парус літа» (1968), «Багряне серце землі» (1971), «Полинова снага» (1994), «Святогори» (1999), книги статей і спогадів «В аркані Каєркана» (2001), «Полинова сага» (2003). Редактор антології «Очима серця» (1993), до якої увійшли твори українських поетів, котрі зазнали політичних репресій. Він перекладав поезії з англійської та польської мов.

Лауреат літературних премій ім. П.Тичини (1994) та ім. В.Мисика (1995), а також Фондації Волянників-Швабінських Українського вільного університету в Нью-Йорку (США).

Нагороджений орденом «За заслуги» III ступеня за подвижницьку діяльність, спрямовану на висвітлення правди про Голодомор.

Помер Василь Іванович Боровий 13 листопада 2014 р. у Харкові.

## Твори В.І.Борового

В борах вечірніх : поезії, есеї / В.Боровий. – Харків : Майдан, 2007. – 159 с. – (Поезія Слобожанщини).

Перша книга поезій Василя Борового. Боровий Василь. Березнева земля : поезії / В.Боровий. – Київ: Радянський письменник, 1961. – 71 с.

Полинова сага : поезії / В.Боровий ; [передм. І.Дзюби; післямова М.Льницького]. – Харків : Майдан, 2003. – 197 с. – (Бібліотека слобідської класики).

Розмова з флейтою / Василь Боровий. – Київ: Видавництво «Молодь», 1964. – 108 с.

Червоне сонце Каєркана : лірика / В.І.Боровий ; передне слово А.Стожука. – Харків : Майдан, 2014. – 118 с. // Харківська обласна організація Національної спілки письменників України. – URL: [https://kharkiv-nspu.org.ua/wp-content/uploads/2016/01/Borovij\\_vybrane\\_2014.pdf](https://kharkiv-nspu.org.ua/wp-content/uploads/2016/01/Borovij_vybrane_2014.pdf). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Боровий Василь : Творчість // Клуб поезії. – Текст і фото дані. – URL: <http://www.poetryclub.com.ua/metr.php?id=44&type=tvorch>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

\*\*\*

Веретенченко О. Нагорода моя – свобода : поезії / О.Веретенченко; [передм. В.Борового]. – Харків : Майдан, 2005. – 156 с. – (Бібліотека слобідської класики).

Очима серця : ув'язнена лірика / упоряд. В.І.Боровий; худож. оформ. В.С.Бондар. – Харків: Основа, 1992. – 384 с.: іл.

## Про В.І.Борового

Боровий В. «Мене благословив до друку Свідзінський» : [розмова з письменником / записали Л.Хворост, Л.Вировець] // Національна спілка письменників України. Харківська обласна організація: [сайт]. – Текст. дані. – URL: <https://kharkiv-nspu.org.ua/archives/2794>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Боровий Василь Іванович // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Боровий\\_Василь\\_Іванович](https://uk.wikipedia.org/wiki/Боровий_Василь_Іванович). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Боровий Василь Іванович // Енциклопедія Сучасної України. – Текст і фотодані. – URL: [https://esu.com.ua/search\\_articles.php?id=37251](https://esu.com.ua/search_articles.php?id=37251). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.



Василь Боровий // Слово просвіти. – 2013. – 6 черв. – Текст і фотодані. – URL: <http://slovoprosvity.org/2013/06/06/vasyl-borovy/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.11.2022.

Василь Боровий // Українська історія. – Текст і фотодані. – URL: [https://uahistory.com/topics/famous\\_people/9193](https://uahistory.com/topics/famous_people/9193). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Логвіненко Л. Епоха гіркої горобини / Л.Логвіненко // Національна спілка письменників України. Харківська обласна організація: [сайт]. – Текст. дані. – URL: [https://kharkiv-nspu.org.ua/archives/2596?fbclid=IwAR0l\\_NKG60b\\_OTbARfV7BbMKuD-IJgkcxO9qfUW0\\_mJ09bf4B2cg12IjN\\_c](https://kharkiv-nspu.org.ua/archives/2596?fbclid=IwAR0l_NKG60b_OTbARfV7BbMKuD-IJgkcxO9qfUW0_mJ09bf4B2cg12IjN_c). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Невидайло М. Блакитні озерця пролісків : [про долі двох майстрів слова, каторжан Норильс. особлагеря М.Невидайла та В.Борового] / М.Невидайло // Культура і життя. – 2018. – 23 берез. – С. 16 : фот.

Супруненко Н. Творчі зустрічі з Ніною Супруненко : [у гостей В.Борового. Запис від 29.10.09.]. – Електрон. відеодані (1 файл, 24:28 хв.). – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=mQcC2PDf754&t=130s>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.

Черкаська Г. Василь Боровий / Г.Черкаська // Uahistory. – Текст. дані. – URL: [https://uahistory.com/topics/famous\\_people/9193](https://uahistory.com/topics/famous_people/9193). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 07.10.2022.



**13 грудня**

**130 років від дня народження  
Миколи Хвильового**

*«Його ганили й ним захоплювались, звинувачували в усіх смертних гріхах і зараховували до лику мучеників та святих, намагались викреслити з історії літератури й визначали чільною фігурою художньо-естетичного поступу ХХ століття, і не дивно, що феномен Миколи Хвильового й досі залишається в полі актуальних студій вітчизняної гуманітаристики та культурного й громадського життя.»*

*(Р.Мельников).*

Микола Хвильовий (справжнє ім'я Микола Григорович Фітільов) – український прозаїк, поет, публіцист, громадський діяч, один з

основоположників пореволюційної української прози та один з найвідоміших представників руху «Розстріляне відродження».

Народився 13 грудня 1893 р. в селищі Тростянець Харківської губернії (нині райцентр Сумської області) у родині вчителів. Батько був освіченою людиною з дворянського роду, і саме завдяки йому хлопець змалечку перечитав книги російських класиків, познайомився з творами зарубіжних письменників – Ч.Діккенса, В.Гюго, Г.Флобера, Е.Гофмана. Навчався Микола Фітільов у початковій школі в с. Колонтаєві, потім продовжив навчання в Охтирській чоловічій гімназії (яку був змушений залишити через участь у «так званому українському революційному гуртку»), а згодом – в Богодухівській гімназії, звідки був виключений за зв'язки з соціалістами під час революційних заворушень.

Біографія Хвильового у пошуках своєї особистості сповнена суперечностей і подолання викликів долі. Як пише літературознавець Я.Цимбал, він, «начитавшись Добролюбова і Белінського з батькової бібліотеки,... вирішив «іти в народ» і без копійки грошей вирушив на Донбас. Там він влаштувався чорноробом у паровичний цех на Дружківському чавуноливарному заводі... Згодом він захопився Максимом Горьким і його «босяцькими» оповіданнями, покинув завод, Дружківку і помандрував «босяцькими етапами» на південь, до моря. Кілька років працював вантажником то в Таганрозькому порту, то на цегельні біля Іловайська, то вантажив кокс у Горлівці. Ніде він довго не затримувався, бо характер мав непримиренний і тягнуло його бурлакувати...»<sup>4</sup>

Через революційні заворушення в країні екстерном склав іспити за повний курс гімназії і отримав диплом. У грудні 1914 р. Микола Фітільов добровольцем пішов до війська. Спочатку опинився у Ващенківських казармах у Харкові. Потім служив рядовим у 325-му Царському полку. Разом з полком побував у Галичині, Польщі, на Буковині та в Румунії. У 1916 р. був переведений до 9-ї хімічної команди. В 1917 р. перебував на румунському фронті. Після Лютневої революції Миколу Григоровича обрали членом полкової ради солдатських депутатів, а незабаром і депутатом на армійський з'їзд, який проходив у румунському містечку Роман. «Факт, засвідчений Миколою Хвильовим у автобіографії: 1917 року, невдовзі після Лютневої революції, він, фронтвик і член армійської ради, поїхав на солдатський з'їзд, пришпиливши на грудях два банти – червоний і жовто-блакитний. Свою політичну двовекторність письменник згодом пояснював просто: «Я хотів бути українським більшовиком»»<sup>5</sup>. Саме там М.Фітільов дізнався про існування української армійської ради, і, повернувшись у полк, почав за її дорученням вести культурно-освітню роботу, виступав за самостійну Україну і на цьому ґрунті мав кілька серйозних суперечок із більшовиками.

---

<sup>4</sup> Цимбал Я. «Микола Хвильовий у 1917-му. Солдат, повстанець, комунар» / Я.Цимбал // ДС dsnews. – Текст і фотодані. – URL: [https://www.dsnews.ua/ukr/nasha\\_revolyutsiya\\_1917/mikola-hviloviy-u-1917-mu-soldat-povstanets-komunar-28032017220000](https://www.dsnews.ua/ukr/nasha_revolyutsiya_1917/mikola-hviloviy-u-1917-mu-soldat-povstanets-komunar-28032017220000). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.

<sup>5</sup> Панченко В. Два банти Хвильового / В.Панченко // Український тиждень. – 2011. – 25 квіт. – Текст і фотодані. – URL: <https://tyzhden.ua/History/20726>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.

У 1917 р. Микола Григорович почав друкуватися у фронтових газетах. Писав вірші та фейлетони, підписуючись псевдонімом «Дядько Микола».

Вишкіл в окопах війни, громадянська війна сформували в ньому переконаного більшовика. На чолі повстанського загону, який він організував наприкінці 1918 р. на Харківщині, воював проти гетьманців, німців, дроздовців, армії УНР.

У квітні 1919 р. М.Фітільов вступив до КП(б)У. Очолював Особовий відділ 13-ї армії, працював в Богодухові в освітній сфері.

У ту ж пору важливі події сталися і в особистому житті Миколи Фітільова. Приїхавши якомсь до матері в Дем'янівку, він познайомився з молодою вчителькою Катериною Гащенко. «Вони обое були в «Просвіті», брали участь у п'єсах, концертах, — згадувала рідна сестра Катерини Гащенко Дар'я Гащенко. — Катруся мала гарне, сильне сопрано, а Микола Григорович приємний тенор, ...і вони з Катею виконували дуети «Де ти бродиш, моя доле» та «Коли розлучаються двоє». Невдовзі Микола Фітільов і Катерина Гащенко одружилися. 13 січня 1920 р. у Фітільових народилася донька Іраїда. Брак був недовгим — розпався у 1922 р. Богодухів присутній у деяких творах Хвильового. Цілком «богодухівським» є оповідання «Із Варинної біографії», де згадується, зокрема, місцевий монастир.

На початку 1921 р. М.Фітільов переїхав до Харкова. Працюючи слюсарем на заводі, активно друкувався в періодиці першої столиці, зокрема, в альманахах «Штабель» та «На сполох», а згодом — «Шляхи мистецтва» й «Плуг». Уже влітку 1921 р. окремим виданням вийшла поема «В електричний вік» та поетична збірка «Молодість», а в листопаді того ж року — збірник «Жовтень»; наступного року побачила світ збірка «Досвітні симфонії». Так в українській літературі з'явилося ім'я поета і прозаїка Миколи Хвильового.

Центральною для творчої манери М.Хвильового є проблема людини в її стосунках з революцією та історією, людини, яка спізнала весь трагізм буття сучасного їй світу. В людській масі, у вирі революційних подій письменник виокремлює, найперше, людську індивідуальність з її пориваннями до високої, часом недосяжної мети. Романтично забарвлені герої Хвильового найчастіше вступають у гострий конфлікт із своїм часом, його одновимірною буденністю.

Він одразу опинився в осередку українського літературного життя, де активно заявив про себе як один з організаторів літературно-художнього процесу. М.Хвильовий був одним із засновників літературних організацій — «Гарт» (1923), «Урбіно» (1924), «ВАПЛІТЕ» (1925), «ВУСПП» (1927), «Пролітфронту» (1930).

«ВАПЛІТЕ» (Вільна академія пролетарської літератури) виявилася потужною мистецькою силою, Київ такої не мав. Вона швидко перетворилася на найпотужніше літоб'єднання, куди увійшли колишні члени «Гарту», «Жовтня» й «Плугу». Побратимами по перу відтоді стали найбільш талановиті митці: О.Досвітній, М.Куліш, М.Йогансен, І.Дніпровський, Г.Епик, О.Довженко, П.Тичина, М.Бажан, Ю.Яновський, Ю.Смолич, П.Панч, А.Любченко, О.Копиленко, П.Шатун та ін.

У тодішній українській столиці – Харкові – коло знайомих Миколи Хвильового швидко розширилося. Він спілкувався з письменником і громадським діячем В.Еллан-Блакитним, модерн-поетом і теоретиком літератури В.Поліщуком, засновником українського панфутуризму М.Семенком, поетесою Н.Забілою.

«Про творчість Хвильового писала не лише вітчизняна, але й зарубіжна преса. Усе це переконувало, що в нову українську літературу входить визначний письменник, повний масштабних творчих задумів, митець, який має самобутній талант для їхнього здійснення. Миколу Хвильового визнають одним з ідейних лідерів українського націонал-комунізму, що виник унаслідок активізації опору більшовицькій великодержавницькій політиці.»<sup>6</sup>

Його гасла «Геть від Москви!» та «Дайош психологічну Європу!», сформовані під час Літературно-мистецької дискусії 1925–1928 рр. у статті «Україна чи Малоросія?», закликають відмовитись від копіювання російської культури в ім'я збереження української ідентичності і витворювати власну самобутню культуру лише в культурному діалозі з Європою. «Європа – це досвід багатьох віків. Це не та Європа, що її Шпенглер оголосив «на закаті», не та, що гниє, до якої вся наша ненависть. Це Європа грандіозної цивілізації, Європа – Гете, Дарвіна, Байрона. Ньютона, Маркса і т. д.» – писав М.Хвильовий. Памфлети Хвильового «Камо грядеши?» (1925), «Думки проти течії» (1926), «Апологети писаризму» (1926) відстоювали національні пріоритети в політиці та культурі, рух України до Європи й закликали позбутися психологічної залежності від Москви, що розглядалось як гарантія відродження української державності, викликали жорстку реакцію Кремля.

Намагаючись врятувати ВАПЛІТЕ від розпуску, Хвильовий змушений був публічно засудити свої погляди та відмовитися від них. Однак його покаєння було вимушеним і нещирим.

Наприкінці 1927 – початку 1928 рр. М.Хвильовий перебував у Берліні та Відні на лікуванні. Знайомився з досягненнями європейської культури, працював у плані популяризації української літератури за межами України.

Після повернення продовжував втілювати попередню ідеологічну орієнтацію ВАПЛІТЕ у створених ним журналах «Літературний ярмарок» (1928–1930) та «Пролітфронт» (1930–1931). Після закриття обох журналів пробував писати, дотримуючись «партійної лінії», однак був майже цілком ізольований від літературного життя радянським режимом.

Письменник змушений був існувати в умовах творчої несвободи. Хвильового звинувачували в антипартійності, «українському буржуазному націоналізмі», «намаганні відірвати українську культуру та літературу від культури російської».

---

<sup>6</sup> Кириленко Т.І. До 125-річчя від дня народження М.Г.Хвильового (1893–1933), українського письменника, публіциста, критика, громадського діяча / Т.І.Кириленко // Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. – Текст і фотодані. – URL: <https://nlu.org.ua/vustavki.php?id=776>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.

Навесні 1933 р. письменник разом з А.Любченком побував на Полтавщині, де на власні очі бачив трагедію Голодомору. З цієї подорожі повернувся фізично й морально розбитим. В атмосфері шаленого цькування, передчуваючи наближення тотального терору, після арешту свого приятеля письменника М.Ялового на знак протесту проти початку масових репресій проти української творчої інтелігенції 13 травня 1933 р. в Харкові, у будинку письменників «Слово», покінчив життя самогубством. Посмертна записка: «Арешт ЯЛОВОГО — це розстріл цілої генерації... За що? За те, що ми були найщирішими комуністами? Нічого не розумію.»

Смерть Хвильового стала символом краху ідеології українського націонал-комунізму й кінця українського національного відродження 1920–1930-х рр. Твори та ім'я Миколи Хвильового залишалися забороненими аж до розпаду СРСР.

Вшановуючи пам'ять про великого письменника і поета встановлено меморіальні дошки на будинку по вул. Римарській, 19 у Харкові, де він жив у 1925–1930 рр. і на фасаді Колонтаївського ліцею Краснокутської селищної ради Богодухівського району, де навчався в початковій школі. У Молодіжному парку Харкова встановлено пам'ятник митцю. Цей парк був розпланований на місці ліквідованого кладовища, де в 1933 р. було поховано М.Хвильового.

«Микола Хвильовий фактично був лідером тієї України, яка ще була червоною, але вважала себе незалежною. Хвильовий розробив емоційну, але обґрунтовану концепцію культурної політики для європейської нації, яка стосувалась певних середовищ», – сказала в інтерв'ю Радіо Свобода письменниця О.Забужко.

### **Твори М.Хвильового**

Вальдшнепи / М.Хвильовий : роман. – Харків : Ранок, 2008. – 349 с. – (Програма з літератури).

Вибрані твори / М.Хвильовий ; [упоряд. текстів, передм., прим. О.В.Муслієнко]. – Харків : Ранок, 2008. – 349 с. – (Програма з літератури).

Вибрані твори: навч. посіб. для учнів загальноосвіт. навч. закл. / М.Хвильовий ; [упоряд., передм. та прим. О.П.Ткаченко]. – Київ : Грамота, 2008. – 495 с. – (Шкільна бібліотека).

Новели; оповідання; «Повість про санаторійну зону», «Вальдшнепи» : роман і поетичні твори, памфлети / М.Хвильовий. – Київ : Наук. думка, 1995. – 816 с.

Санаторійна зона: повісті, оповідання, роман / М.Хвильовий ; [авт. передм. та прим. М.Г.Жулинський]. – Харків : Фоліо, 2010. – 508 с.

Сині етюди / М.Хвильовий. – Львів : Каменярь, 1991. – 149 с. – (На добрий вечір).

Твори: у 2 т. / М.Хвильовий. – Київ : Дніпро, 1990. –

Т. 1: Поезія, оповідання, новели, повісті. – 1990. – 650 с.

Т. 2: Повість, оповідання, незакінчені твори, нариси, памфлети, листи. – 1990. – 925 с.

Україна чи Малоросія? Памфлети / М.Хвильовий. – Київ : Смолоскип, 1993. – 290 с.

Я (Романтика) : для серед. та ст. шк. віку / М.Хвильовий ; [упоряд., передм., метод. матеріали О.А.Лещенко]. – Київ : Школа, 2008. – 367 с. – (Шкільна хрестоматія).

### Про М.Хвильового

Агеєва В. 13: символічне в житті Миколи Хвильового / В.Агеєва // Локальна історія. – Текст. дані. – URL: <https://localhistory.org.ua/texts/statti/13-simvolichne-v-zhitti-mikoli-khvilovogo/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 25.10.2022.

Барабаш Ю. Поетика, структура й сенси замкнутого простору : («Повість про санаторійну зону» Миколи Хвильового) : [видання побачило світ у 1924 р.] / Ю.Барабаш // Слово і час. – 2019. – № 9. – С. 52-68.

Василенко В. Від Достоевського до Хвильового : (ре)візії тоталітаризму в романі «OST» Уласа Самчука / В. Василенко // Дивослово. – 2020. – № 7-8. – С. 47-54.

J. G. (Джей Джи). Микола Хвильовий біографія скорочено / J. G. (Джей Джи) // Dovidka.biz. – Текст і фотодані. – URL: <https://dovidka.biz.ua/mikola-hviloviy-biografiya-skorocheno>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.

Дроздовский Д. Дом «Слово»: история трагического жизнелюбия : [о документ. фильме «Дом «Слово», о трагедии «расстрелянного возрождения», в частности о М.Хвильевом, Л.Курбасе, М.Кулише] / Д.Дроздовский // Зеркало недели. – 2017. – 18 нояб. – С. 14.

Кириленко Т.І. До 125-річчя від дня народження М.Г.Хвильового (1893–1933), українського письменника, публіциста, критика, громадського діяча / Т.І.Кириленко // Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого. – Текст і фотодані. – URL: <https://nlu.org.ua/vustavki.php?id=776>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.

Крупа П. (Не) присутність Миколи Хвильового : [розмова з пол. україністом і дослідником творчості М.Хвильового П.Крупною / записала Л.Брюховецька] // Літ. Україна. – 2019. – 7 листоп. – С. 27-28 : фот.

Ленська С. «Романтика вітаїзму» у малих епічних формах М.Хвильового : [за авт. монографією «Укр. мала проза 1920-х-1960-х років: на перетині жанру і стилію»] / С.Ленська // Дивослово. – 2019. – № 2. – С. 2-12.

Павлів І. Уроки української літератури для 11 класу : [урок 12. Микола Хвильовий] / І.Павлів // «Бібліотечка «Дивослова». – 2019. – № 5/6. – С. 61-81.

Панченко В. Два банти Хвильового / В.Панченко // Український тиждень. – 2011. – 25 квіт. – Текст і фотодані. – URL: <https://tyzhden.ua/History/20726>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.

Рудяченко О. Микола Хвильовий / О.Рудяченко // Укрінформ. – Текст і фотодані. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3243000-mikola-hvilovij-1-otce-nas-elektricnoi-sistemi-viku.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.

Рудяченко О. Хвильовий. Останній романтик // ZN.UA. – Текст і фотодані. – URL: [https://zn.ua/ukr/personalities/hviloviy-ostanniy-romantik-311645\\_.html](https://zn.ua/ukr/personalities/hviloviy-ostanniy-romantik-311645_.html). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.

Микола Хвильовий // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст і фотодані. – URL: [https://uk.wikipedia.org/wiki/Микола\\_Хвильовий](https://uk.wikipedia.org/wiki/Микола_Хвильовий). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.

Микола Хвильовий // Вікіцитати. – Текст. дані. – URL: [https://uk.wikiquote.org/wiki/Микола\\_Хвильовий](https://uk.wikiquote.org/wiki/Микола_Хвильовий). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.

Микола Хвильовий – Біографія // Українська література : електронна бібліотека. – Текст і фотодані. – URL: <https://ukrclassic.com.ua/katalog/kh/khvilovij-mikola/1056-mikola-khvilovij-biografiya>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 19.10.2022.

Микола Хвильовий у дописах агентів: у мережі опублікували документи зі справи-формуляра письменника // Реанімаційний Пакет Реформ. – Текст і фотодані. – URL: <https://rpr.org.ua/news/mykola-khvylovyy-u-donosakh-ahentiv-u-merezhi-opublikovaly-dokumenty-zi-spravy-formuliara-pysmennyka/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.

Микола Хвильовий. Українська література в іменах. – Електрон. відеодані (1 файл, 12:37 хв.). – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=OCjHwLU5rY8>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 24.10.2022.

Микола Хвильовий: життєві факти і цитати // SPADOK.ORG.UA. – Текст і фотодані. – URL: <https://spadok.org.ua/vydatni-ukrayintsi/mykola-khvylovyy-krylati-frazy-y-vybrani-tsytaty>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.

Микола Хвильовий (М.Г.Фітільов) (1893–1933) // Слобідська Україна й Харків у долях українських літераторів. Літературна скарбниця Харківщини. – 2019. – С. 76-78 : іл.

Хвильовий Микола (Микола Григорович Фітільов) // Стус Центр. – Текст і фотодані. – URL: <https://stus.center/p/mikola-khvilovii-mikola-grigorovich-fitilov-84927>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.

Хвильовий Микола // УкрЛіб: Бібліотека української літератури. – Текст і фотодані. – URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=1701>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 20.10.2022.

Хотин Р. «Політтехнолог» Микола Хвильовий: Як письменник-авангардист 1920-х придумав гасла для виборів-2019 : [«Геть від Москви!», «Дайош Європу!»] / Р.Хотин // Літ. Україна. – 2019. – 16 берез. – С. 5 : фот

Те саме // Радіо Свобода. – 2019. – 10 берез. – Текст і фотодані. – URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/mykola-xvyliovyj-het-vid-moskvy-dajosh-jevropu/29798514.html>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.

Цимбал Я. «Микола Хвильовий у 1917-му. Солдат, повстанець, комунар» / Я.Цимбал // ДСdsnews. – Текст і фотодані. – URL: [https://www.dsnews.ua/ukr/nasha\\_revolyutsiya\\_1917/mikola-hviloviy-u-1917-mu-soldat-povstanets-komunar-28032017220000](https://www.dsnews.ua/ukr/nasha_revolyutsiya_1917/mikola-hviloviy-u-1917-mu-soldat-povstanets-komunar-28032017220000). – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.

Чигрин В. Три «крамоли» Миколи Хвильового / В.Чигрин // Трибуна трудящих. – 2017. – 14 жовт. – С. 4 : фот.

Чигрин В. Чому застрелились Скрипник і Хвильовий? / В.Чигрин // Трибуна трудящих. – 2016. – 27 серп. – С. 6 : 3 фот.

Шаповал Ю. «Той, хто вивів з рівноваги навіть Сталіна в Кремлі» / Ю.Шаповал // Суспільне. – Текст і фотодані. – URL: <https://suspilne.media/130059-pismennik-mikola-hvilovij-sogodni-13-te-pamataete-ak-a-buv-zakohanij-u-ce-cislo/>. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 22.10.2022.



## Зміст

Хроніка подій з історії Харківщини на 2023 рік. . . . .	3
Знаменні та пам'ятні дати Харківщини на 2023 рік. . . . .	17
Матеріали на допомогу відзначення знаменних і пам'ятних дат . . . . .	43
Колногузенко Борис Миколайович. . . . .	43
Лисенко Іван Максимович . . . . .	49
Боровий Василь Іванович. . . . .	54
Хвильовий Микола . . . . .	57

Довідкове видання

Календар знаменних і пам'ятних дат  
Харківщини на 2023 рік

Рекомендаційний бібліографічний покажчик

Відповідальний за випуск Н.І.Шостко

---

Харківська обласна універсальна наукова бібліотека,  
вул. Кооперативна, 13/2 Телефон: 731-25-16  
<http://library.kharkov.ua/>  
<http://old.region.library.kharkov.ua/>